STUDII ȘI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

TOMUL 14

1977

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

COMITETUL DE REDACȚIE

Redactor responsabil: prof. univ. dr. doc. OLGA NECRASOV, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România

Redactor responsabil adjunct: dr. V.V. CARAMELEA

Membri:
- acad. ȘT.-M. MILCU
- acad. V. PREDA
- dr. SUZANA GRINȚESCU-POP
- D. NICOLĂESCU-PLOPȘOR
- dr. MARIA CRISTESCU

Secretar de redacție: ELENA RADU

În țară, abonamentele se primesc la oficiile poștale, agențiile poștale, factorii poștali și difuzorii de presă din întreprinderi și instituții. Revistele se pot procura și prin PUNCTUL DE DESFACERE AL EDITURII ACADEMIEI (direct sau prin poștă), Calea Victoriei nr. 125, Sectorul 1, București.

Cititorii din străinătate se pot abona adresîndu-se la ILEXIM, Departamentul Export-Import Presă, P.O. Box 136—137, telex 11226, București, România, str. 13 Decembrie nr. 3, sau la reprezentanții săi din străinătate.

La revue „Studii și cercetări de antropologie" paraît une fois par an.

Toute commande de l'étranger sera adressée à ILEXIM, Département d'exportation-importation (Presse), P.O. Box 136—137, telex 11226, București, România, str. 13 Decembrie nr. 3, ou à ses représentants à l'étranger.

En Roumanie, vous pourrez vous abonner par les bureaux de poste ou chez votre facteur.

ADRESA REDACȚIEI:

BULEVARDUL DR. PETRU GROZA NR. 8
BUCUREȘTI 35, C.P. 4219

STUDII ŞI CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE

Tomul 14 **1977**

SUMAR

Antropologie istorică

OLGA NECRASOV şi D. BOTEZATU, Studiul antropologic al scheletelor proto-istorice din cimitirul de la Histria-Sat (Punctul Bent) 3
OLGA NECRASOV, MARIA BULAI-ŞTIRBU şi MARIA IACOB, Paleofauna neolitică de la Liubcova (jud. Caraş-Severin) şi unele aspecte ale ocupaţiilor locuitorilor din Complexul cultural Vinca-Turdaş 11

Antropologie contemporană

MARIA VLĂDESCU, Constituţia morfologică a unor populaţii din Cîmpia Română în funcţie de sex şi vîrstă 19
CRIŞTIANA GLAVCE, Cercetări mixt-longitudinale privind evoluţia tipului constituţional al unui lot de băieţi din zona de altitudine Bran . . . 25
HORST SCHMIDT, Antropologia populaţiei din satul Eftimie Murgu 31
CORNELIU VULPE şi RODICA GAGHEŞ, Observaţii asupra dermatoglifelor la populaţia din Carașova (jud. Caraş-Severin) 39
SIMONA BERONIADE, RODICA GAGHEŞ, TATIANA DRĂGHICESCU şi A. GAGHEŞ, Cercetări hemotipologice în judeţul Caraş-Severin 45
MARIA ISTRATE, GEORGETA MIU şi ANA-CEZARINA BĂLTEANU, Noi contribuţii privind variabilitatea lipidemiei şi a colesterolemiei în două populaţii din Dobrogea 49
P. SEVASTRU şi SILVIA GHIGEA, Aspecte demografice privind două comunităţi din Dobrogea 57

Antropologie aplicată

ELENA D. RADU, CAMELIA LUNGU, IONEL STĂNESCU şi DAN CIOTARU, Cercetări de antropologie constituţională ocupaţională în sectoare de muncă expuse temperaturilor ridicate 63

Antropologie socială şi culturală

V.V. CARAMELEA şi CEZARA MIHĂESCU, Structura ocupaţională şi mediul social-istoric în metodologia cercetării axiologice a culturii populaţiilor din Berevoeşti şi Cîmpulung (jud. Argeş) 69
I. OPRESCU, Indicatori în dezvoltarea capacităţii de comunicare la copii . . . 73
[Dr. Suzana Grinţescu-Pop] 77

STUDIUL ANTROPOLOGIC AL SCHELETELOR PROTOISTORICE DIN CIMITIRUL DE LA HISTRIA-SAT (PUNCTUL BENT)

DE

OLGA NECRASOV şi D. BOTEZATU

569.9

Descoperită întîmplător, cu ocazia unor lucrări edilitare, mica necropolă de la Histria-Sat (punctul Bent) a făcut obiectul unor săpături sistematice, conduse de arheologul Vl. Zirra de la Institutul de arheologie din Bucureşti, care a efectuat toate observaţiile necesare datării mormintelor, ceea ce i-a permis periodizarea lor.

Osemintele care ne-au parvenit (42 morminte) se repartizează în mod inegal pe o perioadă de cel puţin 7 secole (între secolul VI î.e.n. şi secolul I e.n.). Dat fiind că Vl. Zirra opinează asupra apartenenţei posibile a acestei populaţii la un fond local, am întreprins acest studiu pentru elucidarea apartenenţei materialului şi eventual pentru cunoaşterea structurii populaţiei autohtone, traco-getice, din Dobrogea mileniului I î.e.n. Menţionăm că starea de conservare a materialului este în general foarte defectuoasă atît din cauza calităţilor solului, cît şi datorită lucrărilor edilitare care au precedat săpăturile arheologice sistematice.

SITUAŢIA PALEODEMOGRAFICĂ

Precizăm că un număr de 10—15 schelete nu ne-au parvenit, fiind distruse complet în timpul lucrărilor edilitare, ceea ce face ca seria avută la dispoziţie să nu poată oglindi complet situaţia paleodemografică a populaţiei respective.

Apreciem a fi util să redăm repartiţia după sex şi vîrstă a celor 42 de schelete studiate (tabelul nr. 1).

Sînt de reţinut cîteva fapte care se degajă din tabel: mortalitatea destul de ridicată a copiilor, mai ales a celor sub 7 ani; raritatea cazurilor de longevitate relativă pentru mileniul I î.e.n. (un singur bărbat a trăit peste 70 de ani, limita superioară a vieţii pentru ceilalţi subiecţi din serie situîndu-se sub 50 de ani); mortalitate maximă la vîrsta de 30—40 de ani la bărbaţi şi la 25—35 de ani la femei.

Tabelul nr. 1

Repartiţia după sex şi vîrstă a scheletelor de la Histria-Bent

Vîrstă / Sex	Infans I (0—7)		Infans II (7—14)		Juvenis (14—20)		Adultus (20—30)		Maturus (30—60)		Senilis (60—x)		Indeterminabilă		Total	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Masculin	—	—	—	—	—	—	1	2,38	14	33,33	1	2,38	—	—	16	38,09
Feminin	—	—	—	—	—	—	4	9,52	5	11,91	—	—		—	9	21,43
Indeterminabil	9	21,43	2	4,76	—	—	—	—	—	—	—	—	6	14,29	17	40,48
Total	9	21,43	2	4,76	—	—	5	11,90	19	45,24	1	2,38	6	14,29	42	100

CARACTERIZAREA ANTROPOLOGICĂ

În ceea ce priveşte caracterizarea antropologică a populaţiei studiate, tabelul nr. 2 prezintă principalele date individuale, iar tabelul nr. 3 cuprinde datele de ordin populaţional (limitele de variabilitate şi mediile), calculate separat pentru fiecare sex.

Aşa cum se poate constata din tabelul nr. 2, din cele 25 de schelete aparţinînd subiecţilor care au depăşit vîrsta de 20 de ani (al căror sex şi vîrstă au putut fi stabilite) numai foarte puţine prezintă un grad de conservare care poate permite un studiu complet.

Luînd în considerare datele biometrice obţinute pe piesele mai mult sau mai puţin întregi, precum şi observaţiile morfologice făcute pe acestea şi pe toate fragmentele care pot servi în acest scop, putem da o caracterizare succintă a populaţiei reprezentate de seria osteologică de la Histria-Bent.

Neurocraniul acestei populaţii se caracterizează, în ansamblu, printr-un indice cranian în medie mezocran, mai accentuat la femei decît la bărbaţi. Distribuţia acestui caracter pe categorii prezintă la bărbaţi o variabilitate continuă, mergînd de la un indice hiperdolicocran la un indice brahicran foarte moderat, pentru a se ridica apoi la un indice ultrabrahicran (90,59). La femei, puţinele cazuri unde acest caracter a putut fi stabilit se încadrează toate în categoria mezocrană. Înălţimea calotei craniene (po—b), raportată la lungimea neurocraniului, se integrează prin mediile realizate în categoria ortocrană atît la bărbaţi, cît şi la femei. Raportată la lărgime, ea oferă o medie metriocrană la primii şi tapeinocrană la femei. Variabilitatea la bărbaţi este mai concentrată în cazul primului indice decît al celui de-al doilea. La femei, cele două cranii unde aceste caractere au fost stabilite se repartizează în categorii diferite. Dezvoltarea frunţii se caracterizează printr-o medie eurimetopă la bărbaţi (situată în limita inferioară a acestei categorii) şi o medie metriometopă la femei (situată la limita superioară a categoriei respective). Repartiţia subiecţilor pe categoriile caracterului este marcată la bărbaţi printr-o frecvenţă mare a frunţilor eurimetope, cele stenometope fiind rare, în timp ce la femei se remarcă o distribuţie egală în categoria eurimetopă şi în cea metriometopă. Occipitalul oferă o medie de tip larg la bărbaţi, cu o distribuţie care cuprinde toate categoriile, în afară de cea îngustă. La femei media aparţine tipului mijlociu, subiecţii repartizîndu-se atît în această categorie, cît şi în cea largă. Forma occipita-

lului este totdeauna mai mult sau mai puțin bombată. Relieful neurocraniului este mijlociu sau slab la bărbați și foarte slab la femei.

Masivul facial, prezent la numai 4 schelete, este fie lepten, fie mezen. Profilul său vertical este în general ortognat. Orbitele sînt mai frecvent mezoconce și hipsiconce, mai rar cameconce. Toate cele trei categorii de indici nazali sînt prezente, dar frecvența cea mai mare aparține celei camerine. Oasele nazale formează o carenă pronunțată. Din punctul de vedere al formei, malarele prezintă două variante : largi și relativ frontalizate, pe de o parte, și înguste, dispuse intermediar, pe de altă parte.

Mandibula este de cele mai multe ori de gracilitate mijlocie. În cîteva cazuri se observă impresii puternice la locul de inserție a maseterilor și a pterigoizilor. Apofiza mentonieră este totdeauna bine conturată.

Dentiția este de tip progresiv atît din punct de vedere morfologic cît și dimensional. Abraziunea coroanei este fie moderată, fie mijlocie.

Oasele lungi sînt în general de structură gracilă (cu excepția unui singur caz, al unui schelet masculin) și prezintă cîteva caracteristici interesante. Femurul este totdeauna platimer sau hiperplatimer, dar pilastrul nu este în toate cazurile prezent și nici relieful subtrohanterian nu este totdeauna dezvoltat. Tibia nu este însă totdeauna platicnemică, întîlnindu-se și numeroase forme euricnemice, dar „fațeta orientală" este totdeauna prezentă pe marginea infero-anterioară a osului. După cum se știe, această fațetă articulară, suplimentară pentru astragal, se formează la populațiile care obișnuiesc să stea jos în poziție „ciucită", apărînd și la multe populații preistorice sau protoistorice din Europa.

Statura [1], stabilită pentru 9 schelete masculine, prezintă o medi de 163,1 cm și o repartiție în care majoritatea se situează în categoriil e mijlocii (supra- și submijlocie), urmate de cea joasă, un singur subiect fiind de statură înaltă (170 cm). Cele 6 schelete feminine pentru care statura a putut fi calculată oferă o medie de 153,3 cm și o repartiție paritară în cele două categorii mijlocii.

Tipul antropologic. Studiul biometric și morfoscopic nu numai al pieselor osoase întregi, dar și al celor fragmentare ne permite să identificăm prezența a două tipuri mai frecvent întîlnite : cel protoeuropoid mai mult sau mai puțin gracilizat și cel mediteranoid, reprezentat atît prin varianta sa protomediteranoidă, cît și prin varianta sa mediteranidă evoluată. La aceste două tipuri mari, reprezentate paritar, trebuie să mai adăugăm un tip alpinoid, reprezentat printr-un singur subiect (nr. 30, datat din secolele VI—V î.e.n.).

OSTEOPATII, ODONTOPATII ȘI PRACTICI DE ORDIN MEDICAL

Osteopatiile cel mai frecvent întîlnite sînt cele vertebrale. Astfel, 4 subiecți maturi (de 40—45 de ani, dintre care 3 bărbați și o femeie) prezintă osteofite mici sau mijlocii pe vertebrele cervicale (un subiect), dorsale (un subiect) și lombare (2 subiecți), indicînd un început de spondiloză. Dintre acești subiecți, 2 prezintă în plus și urme de noduli

[1] A fost calculată după mai multe metode : metoda Manouvrier, metoda Trotter-Gleser, metoda Breitinger (numai pentru bărbați), completată cu metoda Bach (numai pentru femei), din rezultatele obținute făcîndu-se o medie.

Tabelul

Principalele caractere individuale ale

Nr. Martin	Denumirea caracterului şi a indicelui	Sec. VI l.e.n.		Sec. VI—V l.e.n.	Sec. IV l.e.n.			Sec.
		M 3 ♀ 25—30	M 48 ♂ 40	M 30 ♂ 70	M 22 ♂	M 10 ♀	M 8 ♂	M 19 ♂
1	g — op	—	—	170	213	187	—	182
8	eu — eu	—	—	154	143	142	—	142
9	ft — ft	—	—	101	—	—	—	100
10	co — co	—	—	119	—	—	—	121
12	ast — ast	—	—	—	—	100	—	111
17	ba — b	—	—	—	—	—	—	—
20	po — b	—	—	113	—	120	—	113
40	ba — pr	—	—	—	—	—	—	—
45	zy — zy	—	—	—	—	—	—	—
46	zm — zm	—	—	—	—	—	—	—
48	n — pr	—	—	—	—	—	—	65
51	mf — ek	—	—	—	—	—	—	40
52	Înălţimea orbitei	—	—	—	—	—	—	31
54	al — al	22	28	—	—	—	—	28
55	n — ns	—	—	—	—	—	—	54
65	kdl — kdl	—	—	—	124	—	—	—
66	go — go	—	98	—	93	100	96	—
68	Adîncimea mandibulei	71	72	—	71	70	72	—
8/1	Ind. cefalic	—	—	90,59	67,14	75,93	—	78,02
17/1	Ind. bazilo-bregm. long.	—	—	—	—	—	—	—
17/8	Ind. bazilo-bregm. transv.	—	—	—	—	—	—	—
20/1	Ind. porio-bregm. long.	—	—	66,47	—	63,42	—	62,09
20/8	Ind. porio-bregm. transv.	—	—	73,38	—	84,50	—	79,58
9/10	Ind. front. transv.	—	—	84,47	—	—	—	82,64
9/8	Ind. fronto-parietal	—	—	65,58	—	—	—	70,42
12/8	Ind. occipital	—	—	—	—	—	—	78,17
48/45	Ind. facial sup.	—	—	—	—	—	—	—
52/51	Ind. orbitar	—	—	—	—	—	—	77,50
54/55	Ind. nazal	—	—	—	—	—	—	51,85
45/8	Ind. parieto-jugal	—	—	—	—	—	—	—
	Statura (după Manouvrier)	147	—	—	—	151	—	163
	Statura (după Trotter-Gleser)	153	—	—	—	159	—	170
	Statura (după Breitinger-Bach)	157	—	—	—	160	—	169
	Statura individ. medie	152	—	—	—	157	—	167
	Tipul antropologic	—	—	alpi-noid	proto-euro-poid	medi-tera-noid	—	proto-europo-id + nor-dic

cartilaginoşi pe corpul vertebral (într-un caz pe o vertebră cervicală, în alt caz pe una lombară). În plus, 2 dintre ei mai prezintă şi o deformare asimetrică a corpului vertebral. Trebuie să subliniem frecventa grupare a osteopatiilor vertebrale la acelaşi subiect.

De asemenea, semnalăm un caz de osteoporoză (la craniul nr. 23), bine vizibilă pe parietale şi pe frontal, în special în regiunea supraglabelară a acestuia.

nr. 2

scheletelor de la Histria-Bent

IV—III î.e.n.		Sec. III î.e.n.	Sec. II î.e.n.	Sec. I î.e.n. - sec. I e.n.	Datare neprecisă, dar anterior sec. III-II					
M 44 ♀	M 45 ♀	M 54 ♀?	M 9 ♀	M 33 ♂?	M 15 ♂	M 23 ♂	M 28 ♂	M 26 ♂	M 13 ♂	M 36 ♂
—	189	—	185	—	181	197	192	185	190	173
—	146	—	143	—	143	146	133	127	141	140
—	103	—	96	—	—	103	—	94	99	—
—	123	—	126	—	—	124	124	115	123	119
—	113	—	115	—	—	127	124	118	113	—
—	—	—	—	—	—	143	—	—	127	—
—	109	—	119	—	121	120	—	111	113	—
—	—	—	—	—	—	92	—	—	—	—
—	—	—	131	—	—	135	—	126	132	—
—	—	—	98	—	—	104	—	—	97	—
—	—	—	67	—	—	77	—	68	75	—
—	—	—	42	—	—	40	—	43	41	—
—	—	—	30	—	—	33	—	37	38	—
—	—	—	25	—	—	24	—	27	25	—
—	—	—	50	—	—	45	—	47	56	—
—	—	—	—	—	—	125	—	107	—	—
—	—	—	—	—	—	109	—	91	98	—
—	—	—	—	—	—	70	—	73	67	—
—	79,78	—	77,30	—	79,01	74,11	69,27	66,49	74,21	80,92
—	—	—	—	—	—	72,59	—	—	66,84	—
—	—	—	—	—	—	97,95	—	—	90,07	—
—	57,67	—	64,32	—	66,85	60,91	—	60,00	59,47	—
—	74,66	—	83,22	—	84,62	82,19	—	87,40	80,14	—
—	83,74	—	76,19	—	—	83,06	—	81,74	80,49	—
—	70,55	—	67,13	—	—	70,55	—	74,02	70,21	—
—	77,40	—	80,42	—	—	77,40	—	92,91	80,14	—
—	—	—	51,15	—	—	57,04	—	53,96	56,82	—
—	—	—	71,43	—	—	82,50	—	86,05	92,68	—
—	—	—	50,00	—	—	53,83	—	57,45	44,64	—
—	—	—	91,61	—	—	92,47	—	99,21	93,68	—
151	146	148	156	159	161	167	163	165	149	—
154	150	155	159	165	163	171	168	170	152	—
156	149	156	160	164	161	172	167	169	153	—
154	148	154	158	162	162	170	166	167	151	—
—	mediterranoid	—	protoeuropoid gracilizat	—	—	protoeuropoid	—	protomediteranoid	protomediteranoid	—

Un singur caz de traumatism a putut fi identificat: o fractură oblică a jumătăţii inferioare a diafizei humerale, consolidată defectuos, cu formarea unui calus deformant pe o lungime de 125 mm, o lărgime de 31 mm şi o grosime de 29 mm (în comparaţie cu lărgimea de 17 mm şi diametrul de 19 mm al osului simetric).

Odontopatiile sînt foarte frecvente. Din 17 subiecţi la care prezenţa dinţilor a permis acest studiu, la 12 s-au constatat pierderi de dinţi în

Tabelul nr. 3

Mediile şi variabilitatea principalelor caractere cefalo-faciale şi ale staturii seriei de la Histria-Bent

Nr. Martin	Denumirea caracterului şi a indicelui	Bărbaţi			Femei		
		N	min.—max.	M	N	min.—max.	M
1	g — op	9	170—213	187,0	2	185—187	186,0
8	eu — eu	9	127—154	137,6	2	142—143	142,5
9	ft — ft	5	94—103	99,4	2	96—103	99,5
10	co — co	7	115—123	120,8	2	123—126	124,5
17	ba — b	2	127—143	135,0	—	—	—
20	po — b	6	111—120	115,7	2	119—120	119,5
45	zy — zy	3	126—135	131,0	1	—	131,0
48	n — pr	4	65—77	71,3	1	—	67,0
51	mf — ek	4	40—43	41,0	1	—	42,0
52	Înălţimea orbitei	4	31—38	34,8	1	—	30,0
54	al — al	5	24—28	26,4	2	22—25	23,5
55	n — ns	4	45—56	50,5	1	—	50,0
8 : 1	Ind. cefalic	9	66,5—90,6	74,7	3	75,9—79,7	76,6
17 : 1	Ind. bazilo-bregm. long.	2	66,8—72,5	69,7	—	—	—
17 : 8	Ind. bazilo-bregm. transv.	2	90,0—97,9	94,0	—	—	—
20 : 1	Ind. porio-bregm. long.	6	59,4—66,8	62,6	2	57,6—64,3	60,9
20 : 8	Ind. porio-bregm. transv.	6	73,3—87,4	81,2	2	74,6—83,2	78,9
9 : 10	Ind. front. transv.	5	80,4—84,4	82,5	2	76,2—83,7	79,9
9 : 8	Ind. fronto-parietal	5	65,5—74,0	70,2	2	67,1—70,5	68,8
12 : 8	Ind. occipito-parietal	5	77,4—92,9	82,2	2	77,4—80,4	78,9
48 : 45	Ind. facial superior	3	51,9—57,0	55,9	1	—	51,1
52 : 51	Ind. orbitar	4	77,5—92,6	84,7	1	—	71,4
54 : 55	Ind. nazal	4	44,6—53,8	51,9	1	—	50,0
45 : 8	Ind. parieto-jugal	3	92,4—103,1	95,1	1	—	91,6
	Statura (după Manouvrier)	6	149—167	158	5	146—156	151
	Statura (după Trotter-Gleser)	6	152—171	164	5	150—159	157
	Statura (după Breitinger-Bach)	6	153—172	164	5	149—160	159
	Statura medie	6	151—170	163	5	148—158	154

timpul vieţii, urme de granulom şi carii dentare. Repartiţia pe intervale de vîrstă a subiecţilor cu odontopatii este următoarea : 30—35 ani : 2 ; 35—40 ani : 3 ; 40—45 ani : 3 ; 45—50 ani : 4. Unii dintre aceşti subiecţi au suferit pierderi severe de dinţi (urmate de închiderea alveolelor respective), ceea ce ar putea indica o parodontoză accentuată.

Practici medicale (sau paramedicale). Trepanaţia craniană a fost identificată la subiectul nr. 23, la care bolta craniană prezintă un orificiu aproape circular (11/12 mm), situat în zona suturii sagitale (sectorul 2 al acesteia : „pars verticis").

Orificiul este înconjurat de un ţesut de reparare, formînd o pantă circulară, înclinată spre orificiu, totul avînd un aspect crateriform. Panta formată de ţesutul de reparare este largă de 13 mm în partea sa superioară şi de 11 mm în cea anterioară, ceea ce atestă că procesul de reparare a fost aici mai puţin intens. Se poate conchide astfel că iniţial orificiul practicat fusese mult mai mare, avînd un diametru aproximativ de 36 mm.

Prezenţa ţesutului de reparare arată că procesul de vindecare a fost destul de energic şi că între momentul intervenţiei „chirurgicale" şi moartea subiectului s-a scurs un timp destul de îndelungat. Este greu să precizăm cauzele care au determinat practicarea trepanaţiei. Dat fiind că

atît pe endocraniu, cît și pe exocraniu nu există nici un indiciu de traumatism sau, în general, de proces necrotic, trebuie să admitem că operația nu a fost făcută în scopul regularizării unei răni și al scoaterii unor așchii osoase produse în urma unei lovituri puternice, așa cum a fost cazul altor trepanații (de exemplu, scheletul nr. 22 de la Holboca-Iași din perioada de tranziție de la neolitic la bronz prezintă o trepanație mult mai veche și nevindecată). Putem admite astfel că intervenția a fost efectuată pentru a ușura alte fenomene morbide sau că este vorba de o operație de ordin ritual. Cert este că operatorul a avut destulă dibăcie și experiență, realizînd în condiții bune, de supraviețuire destul de îndelungată a pacientului, o operație dificilă.

Consolidarea fracturii oblice de la humerusul drept al subiectului nr. 26 (deja descrisă), chiar defectuoasă în sensul formării unui calus lung și gros, dar fără încălecarea marginilor fracturii, atestă că în populația respectivă practicarea imobilizării membrului, probabil cu ajutorul unor atele, era bine cunoscută.

REZULTATE ȘI CONCLUZII

În legătură cu populația care în mileniul I î.e.n. și-a îngropat morții la punctul Bent din Histria-Sat, se ridică întrebarea dacă era o populație traco-getică, autohtonă, sau sîntem în prezența unor elemente venite aici din altă parte, fie sciți, fie coloniști greci? Ce ne poate spune în acest sens structura antropologică a unei mici serii de schelete, în bună parte destul de deteriorate?

Existența unor schelete prezentînd elemente ale tipului protoeuropoid, mai mult sau mai puțin gracilizate, ar putea fi atribuită atît sciților, cît și traco-geților sau grecilor, acest tip fiind destul de larg răspîndit în Europa preistorică și protoistorică. Caracterul mai degrabă gracil al scheletelor, relieful cranian atenuat, statura în medie submijlocie ne fac însă să renunțăm la ipoteza că aceste schelete aparțin unei populații scitice sau unui amestec important cu sciții, aceasta cu atît mai mult cu cît întîlnim în populația respectivă tot atît de frecvent și reprezentanți ai tipului mediteranoid. Ne rămîne deci să analizăm întreaga situație din punctul de vedere al apartenenței populației respective la traco-geți sau la greci.

Datele antropologice care pot fi invocate în favoarea apartenenței populației vechi de la Histria-Bent la traco-geți ar fi tocmai prezența, la paritate cu tipul mediteranid, a reprezentanților mai mult sau mai puțin gracilizați ai protoeuropoizilor. Dacă aceștia se întîlnesc și în populațiile vechi grecești, prezența lor nu atinge niciodată în mileniul I î.e.n. o pondere asemănătoare cu cea a mediteranoizilor (1).

Iată de ce ni se impune concluzia că sîntem aici în prezența unui fond local dobrogean traco-getic, fără a exclude complet un oarecare amestec cu coloniștii greci vecini. Prezența unui tip ultrabrahicran nu contrazice cu nimic acest punct de vedere, dat fiind că o formă brahicrană accentuată (hiperbrahicrană) a fost deja identificată în neoliticul dobrogean (necropola de la Cernavodă—Columbia D).

Studiul nostru vine astfel în sprijinul datelor arheologice conform cărora mormintele de la Histria-Bent aparțin unor autohtoni (sau cel mult

unor mixeleni) (5). De asemenea aduce o completare a cunoştinţelor noastre privind structura antropologică a populaţiei vechi din Dobrogea, despre care nu avem pînă în prezent decît informaţii mai mult sau mai puţin ample asupra antropologiei neoliticului (cultura Hamangia) (3), a eneoliticului, a perioadei de tranziţie spre bronz (cultura Cernavodă) (4), precum şi asupra primei vîrste a fierului (mica serie „scitică" de la Cavaclar) (2).

ÉTUDE ANTHROPOLOGIQUE DES SQUELETTES PROTO-HISTORIQUES PROVENANT D'UNE NÉCROPOLE SITUÉE SUR LE TERRITOIRE DU VILLAGE HISTRIA (LIEU DIT «BENT»)

RÉSUMÉ

Les 42 squelettes (ou restes des squelettes) étudiés dans ce travail proviennent d'une petite nécropole découverte sur le territoire du village Histria (lieu dit «Bent»), situé à 6 km de l'antique cité Histria. Ils furent datés, selon le cas, du VIe s. av. n. è. au Ier s.n.è. par l'archéologue Vl. Zirra.

Les données paléodémographiques concernant cette série sont présentées dans le Tableau 1, les données anthropologiques individuelles des squelettes (situés selon la datation de chacun d'eux) dans le Tableau 2, les moyennes des caractères anthropométriques et les limites de leur variabilité dans le Tableau 3.

L'analyse des données (anthropométriques, morphoscopiques et typologiques) permet de conclure à leur appartenance à l'ancien fonds thrace-gète de Dobrogea (avec, peut-être, un certain mélange grec).

Dans la partie consacrée aux ostéopathies (en premier lieu des vertèbres), odontopathies et pratiques médicales, les auteurs décrivent un cas de trépanation guérie.

BIBLIOGRAFIE

1. Boev P., *Die Rassentypen der Balkanhalbinsel und der Ostägäischen Inselwelt und deren Bedeutung für die Herkunft ihrer Bevölkerung*, Sofia, 1972.
2. Maximilian C., *Contribuţie la studiul antropologic al cranitor din curganele de la Cavaclar*, Probl. antropol., 1959, **IV**, 47—64.
3. Necrasov O., Cristescu Maria, Maximilian C., Plopşor D.N., *Studiul antropologic al scheletelor neolitice descoperite în cimitirul preistoric de la Cernavodă*, Probl. antropol., 1959, **IV**, 21—45.
4. Necrasov O., Klüger Rachel, Roşca Marilena, *Studiul antropologic al scheletelor eneolitice de la Dealul Sofia (Cernavodă)*, St. cerc. antropol., 1965, **2**, *2*, 163—173.
5. Zirra Vl., *Punctul Histria-Sal*, în *Şantierul Histria*, sub red. E. Condurache, Materiale şi cercetări de arheologie, 1970, **IX**, 213—220.

Centrul de cercetări biologice Iaşi,
Colectivul de ecologie umană şi paleantropologie

Primit în redacţie la 15 februarie 1977

PLANŞA I. — Craniul nr. 23 — Histria.

PALEOFAUNA NEOLITICĂ DE LA LIUBCOVA (JUD. CARAȘ-SEVERIN) ȘI UNELE ASPECTE ALE OCUPAȚIILOR LOCUITORILOR DIN COMPLEXUL CULTURAL VINCA—TURDAȘ

DE

OLGA NECRASOV, MARIA BULAI-ȘTIRBU și MARIA IACOB

569.9

COMPONENȚA MATERIALULUI PALEOFAUNISTIC DE LA LIUBCOVA

Materialul paleofaunistic descoperit în cursul săpăturilor efectuate de E. Comșa în așezarea neolitică de la Liubcova datînd din perioada mijlocie a complexului cultural Vinca—Turdaș este foarte abundent, ceea ce ne permite cîteva concluzii valabile asupra unor aspecte ale economiei primitive a populației respective.

Acest material numără 18 193 de piese, dintre care 12 616 sînt așchii sau fragmente atît de nesemnificative încît nu se poate preciza decît apartenența a 12 594 dintre ele la mamifere și a 22 la păsări. Numai 5 577 de piese, în majoritate tot fragmentare, pot fi determinate pînă la gen și chiar pînă la specie. Dintre acestea, 5 122 aparțin vertebratelor (4 779 mamiferelor și 343 peștilor) și 455 nevertebratelor (moluște).

În ansamblu, întregul material, prin gradul de fragmentare, atestă că sîntem în prezența unor resturi menajere, care se repartizează în modul următor :

Nevertebratele sînt reprezentate numai prin moluște (scoici sau fragmente ale acestora). Majoritatea (418 piese) sînt fragmente de valve ale scoicii de rîu *(Unio)*, cu următoarele specii : *Unio pictorum*, *U. crassus batavus* și *U. crassus decurvatus*. Restul de 37 de piese aparțin melcului comun *(Helix pomatia)*.

Vertebratele sînt reprezentate prin pești osoși, păsări și mamifere. Resturile de pești (fragmente de cranii, opercule, coaste, vertebre) aparțin unor exemplare foarte mari de crap *(Cyprinus carpio* L.) și de somn *(Silurus glanis* L.). Pentru păsări nu se poate preciza nici genul, nici specia, fragmentele fiind, așa cum am văzut, cu totul nesemnificative din acest punct de vedere, ci doar originea lor aviană, dată fiind structura caracteristică, pneumatică, a osului. Materialul care corespunde mamiferelor provine în cea mai mare parte de la mamiferele domestice (bovine, ovicaprine, porcine și cîini), constituind 71,97% din totalul pieselor

determinabile pînă la specie sau gen, în timp ce resturile animalelor sălbatice nu întrunesc decît 28,02 % din acesta.

Dăm în tabelul nr. 1 repartiţia materialului provenit de la mamifere.

Tabelul nr. 1

Frecvenţa absolută (N) şi relativă (%) a speciilor sau a grupelor de mamifere domestice şi sălbatice întîlnite în materialul de la Liubcova

Specia sau grupa	N	%
Bos taurus	2 017	42,25
Ovicaprinae	692	14,49
Sus scrofa domesticus	644	13,49
Canis familiaris	83	1,74
Total mamifere domestice	3 436	71,97
Lepus europaeus L.	15	0,32
Castor fiber L.	6	0,12
Meles meles L.	71	1,49
Martes martes L.	73	1,53
Lutra lutra L.	8	0,16
Felis silvestris Schreb.	15	0,32
Felis lynx L.	6	0,12
Canis lupus L.	26	0,54
Canis vulpes L.	18	0,37
Ursus arctos L.	16	0,33
Sus scrofa ferus L.	206	4,32
Cervus elaphus L.	705	14,77
Capreolus capreolus L.	135	2,83
Alces alces L.	2	0,04
Bos primigenius Boj. şi *Bison bonassus* L.	36	0,76
Total mamifere sălbatice	1 338	28,02
Total mamifere determinabile	4 774	99,99

Dintre speciile domestice, la Liubcova primul loc îl ocupă bovinele, urmînd apoi ovicaprinele (mai mult oaia decît capra) şi porcinele. Resturi de cîine sînt mult mai rar întîlnite în acest material, care reprezintă în principal deşeuri de bucătărie, ceea ce ar putea constitui un indiciu că în mod obişnuit carnea acestuia nu era întrebuinţată ca hrană, cîinele fiind un animal de pază şi un auxiliar pentru vînătoare.

Numărul speciilor sălbatice identificate este relativ mare (16). Cel mai des întîlnit este cerbul, ceea ce atestă marea lui frecvenţă în regiune, caracterul împădurit al acesteia (cerbul fiind un locuitor al pădurilor prin excelenţă), precum şi faptul că această specie era deosebit de căutată nu

numai pentru carne şi blană, dar şi pentru coarnele sale, care serveau la confecţionarea săpăligilor, necesare cultivării pămîntului. Al doilea loc îl ocupă mistreţul, urmat de căprior. Destul de frecvent erau vînaţi bursucul şi jderul, urmaţi apoi de bovideele sălbatice (bizonul şi bourul), de lup, vulpe, urs, pisica sălbatică şi iepure. Rîsul, castorul, vidra şi elanul erau vînaţi mult mai rar. Interesantă este absenţa resturilor provenind de la ecvidee, care figurează aproape în toate materialele paleofaunistice datate din neoliticul din ţara noastră, chiar în cele mai puţin abundente decît materialul de la Liubcova (fără însă ca în neoliticul timpuriu şi mijlociu să existe pînă în prezent indicii sigure despre starea domestică a unora dintre ele).

UNELE CARACTERISTICI ALE ANIMALELOR DOMESTICE

În vederea stabilirii caracteristicilor animalelor domestice, am realizat un studiu biometric al pieselor osoase mai frecvent întîlnite (după metoda Duerst), în special la acele dimensiuni pentru care dispunem de material comparativ destul de amplu.

Bovinele. În tabelul nr. 2 am înscris unele date biometrice obţinute pentru bovinele din neoliticul de la Liubcova în comparaţie cu cele ale bovinelor din alte culturi neolitice din ţara noastră.

Tabelul nr. 2

Dimensiunile unor piese osoase ale bovinelor adulte din cultura Vinca–Turdaş (aşezarea Liubcova) în comparaţie cu cele din alte culturi neolitice din ţară (Criş, Boian, Precucuteni)

Cultura		Dimensiunile					
		epifiza inferioară					
		radius		metacarp		tibia	
		lărgimea	diam. a–p	lărgimea	diam. a–p	lărgimea	diam. a–p
Vinca–Turdaş (Liubcova)	Var.	62,0–79,0	45,5–54,0	43,0–70,0	30,0–42,0	53,0–73,0	38,5–55,0
	M	71,25	50,50	57,00	34,60	62,13	46,06
Criş, seria sintetică	Var.	76,0–88,0	48,0–52,0	57,0–73,0	30,0–38,0	63,0–75,0	49,0–56,0
	M	80,00	50,00	64,75	35,00	68,20	51,60
Boian, seria sintetică	Var.	66,0–94,0	43,0–64,0	54,0–74,0	28,0–41,0	54,0–72,0	40,0–57,0
	M	72,92	50,50	61,92	32,96	63,60	47,80
Precucuteni, seria sintetică	Var.	62,0–95,0	41,0–73,0	53,0–77,0	28,0–40,0	58,0–82,0	40,0–64,0
	M	77,57	52,19	64,57	34,91	67,20	49,36

Din considerarea cifrelor înscrise în tabelul nr. 2 rezultă că bovinele din aşezarea Liubcova erau mai puternic gracilizate, în comparaţie cu strămoşul lor sălbatic *(Bos primigenius)*, decît bovinele din alte aşezări neolitice din ţara noastră. Din acest punct de vedere, bovinele din aşezările cul-

turii Boian se apropie cel mai mult de cele de la Liubcova, cu toate că şi ele sînt în general mai puţin gracile decît acestea din urmă. Dacă gradul de gracilizare poată fi socotit — numai pentru neolitic — drept un indiciu al vechimii procesului de domesticire, atunci s-ar putea conchide că triburile care au locuit aproape de malul bănăţean al Dunării au cunoscut mai demult creşterea vitelor. Tot atît de bine însă putem explica acest fapt şi pe baza altor considerente. Astfel, se ştie că crescătorii de vite primitivi obişnuiau să-şi îmbogăţească „şeptelul" cu viţei de *Bos primigenius* şi că adeseori aveau loc încrucişări, întîmplătoare sau nu, între bovinele domestice şi reprezentanţii speciei ancestrale, ceea ce avea drept consecinţă apariţia unor descendenţi oferind dimensiuni mai apropiate de cele ale acesteia din urmă. În fine, nu este exclus ca bourul neolitic din zonele vecine Dunării să fi aparţinut unei varietăţi mai mici decît bourul din zona precarpatică a Moldovei. Credem că trebuie să recurgem la această din urmă ipoteză pentru a explica gradul mai mic de gracilizare a vitelor din cultura Precucuteni, mai tardivă decît cultura Vinca—Turdaş. Criteriul vechimii procesului domesticirii ar putea fi aplicat aici doar pentru a explica de ce vitele din cultura Criş sînt mai puţin gracilizate decît cele din cultura Vinca—Turdaş, prima fiind mai veche şi deci mai apropiată în timp de începutul creşterii vitelor.

Ovicaprinele. Judecînd după resturile de coarne (piese care, împreună cu unele părţi ale neurocraniului, pot fi cel mai uşor diferenţiate faţă de cele ale ovinelor), majoritatea caprinelor *(Capra hircus)* din staţiunea studiată au aparţinut tipului „prisca". Am găsit însă şi cîţiva reprezentanţi ai tipului „aegagrus".

Piesele de ovine *(Ovis aries)*, care au putut fi precis diferenţiate de cele ale caprinelor, ne pun în faţa unor exemplare foarte gracile, care se înscriu în aceeaşi variabilitate ca şi ovinele din celelalte aşezări neolitice din ţara noastră. Strămoşul lor sălbatic, identificat recent şi în depozitele mezolitice din peştera „La Adam" de către speologii C. Rădulescu şi P. Samson, se caracteriza şi el printr-o oarecare gracilitate.

Tabelul nr. 3

Dimensiunile unor piese osoase ale ovinelor adulte din cultura Vinca — Turdaş (aşezarea Liubcova) în comparaţie cu cele ale altor culturi neolitice din ţara noastră

Cultura		Vinca—Turdaş (Liubcova)		Criş, seria sintetică		Boian, seria sintetică	
Dimensiuni		variabilitatea	media	variabilitatea	media	variabilitatea	media
Radius, epifiza inf.	lărgimea	26,0—28,0	26,66	25,0—28,0	26,41	25,0—28,0	26,33
	diam. a—p	16,0—22,5	19,25	18,0—19,0	18,33	17,0—19,0	17,66
Metacarp, epifiza inf.	lărgimea	20,0—25,0	21,36	22,0—28,0	25,42	21,0—23,0	22,00
	diam. a—p	13,0—16,0	14,40	12,0—15,0	14,00	13,5—15,0	14,25
Tibia, epifiza inf.	lărgimea	20,0—28,0	23,32	23,0—28,0	25,00	—	—
	diam. a—p	16,0—21,5	17,91	17,5—22,0	19,00	—	—

Porcinele. Judecînd după puţinele resturi de exemplare mature (majoritatea resturilor provenind de la exemplare tinere şi foarte tinere), porcinele din aşezarea studiată prezintă o foarte puternică mărunţire în comparaţie cu mistreţul subfosil din aceeaşi regiune, ale cărui resturi au fost descoperite în acelaşi material. Acest fenomen de gracilizare se observă şi la porcinele găsite în alte staţiuni neolitice din ţara noastră.

Cîinii. Studiul morfologic al resturilor de cîine atestă apartenenţa acestui animal la varietatea „palustris", larg răspîndită în neoliticul întregii Europe.

CONCLUZII ASUPRA OCUPAŢIILOR ŞI ECONOMIEI PRIMITIVE A TRIBURILOR CARE AU TRĂIT ÎN NEOLITIC ÎN ZONA LIUBCOVA

Prevalenţa resturilor animalelor domestice de mare valoare alimentară (bovine, ovicaprine şi porcine) atestă că, alături de cultivarea primitivă a plantelor, **creşterea vitelor** constituia o ocupaţie deosebit de importantă. Locuitorii neoliticului de la Liubcova erau în primul rînd crescători de vite mari (bovine), a căror domesticire era aici cunoscută de demult, ca de altfel pe întregul nostru teritoriu locuit de triburile neolitice. Creşterea ovicaprinelor, în primul rînd a ovinelor, reprezenta şi ea o pondere importantă în economia acestor triburi, fără însă a atinge importanţa pe care o avea creşterea bovinelor. Creşterea porcinelor avea o pondere foarte apropiată de cea a ovicaprinelor.

Este deosebit de interesant că cea mai mare parte a resturilor de porcine provin de la animale tinere şi mult mai puţine de la indivizi maturi, în timp ce inversul este valabil pentru bovine şi ovicaprine. Această particularitate ar putea fi pusă în legătură cu faptul că, în timp ce porci furnizau numai carne şi grăsime (poate şi piele), bovinele şi ovicaprinelei erau şi furnizoare de lapte, de la ultimele putîndu-se folosi şi lîna.

Extinderea luată de creşterea vitelor în neoliticul de pe teritoriul nostru a fost favorizată, cel puţin la latitudinile la care se afla aşezat acest teritoriu, de „optimul climateric postglaciar", bine atestat şi pentru ţara noastră şi care a instaurat în neolitic o climă mai dulce decît cea actuală, cu ierni mai puţin reci, ceea ce a uşurat hrănirea animalelor domestice în acest anotimp.

Vînătoarea, care jucase un rol primordial în paleolitic şi mezolitic, nu mai reprezenta decît o ocupaţie secundară în comparaţie cu creşterea animalelor domestice, care constituiau o adevărată „cămară vie". Totuşi, locuitorii neoliticului de la Liubcova erau vînători iscusiţi, care au utilizat din plin pentru nevoile lor resursele oferite de fauna naturală. Ei dispuneau de mijloace cu care să prindă nu numai vînatul mare, obişnuit pentru populaţiile neolitice şi care reclama operarea în echipe, dar şi vînatul mic *(Martes martes, Felis silvestris, Meles meles)*, în care scop utilizau cu multă probabilitate capcane speciale. Menţionăm că în nici una din zecile de staţiuni neolitice ale căror resturi ne-au fost trimise pentru studiu nu am constatat o frecvenţă atît de mare a resturilor mamiferelor mici. În această ordine de idei, subliniem numărul mare de resturi de jder *(Martes martes)* şi bursuc *(Meles meles)*, fiecare întrunind peste 70 de

piese, care pot fi atribuite la nu mai puţin de 25—30 de exemplare. Deosebit de interesant este că majoritatea pieselor sînt jumătăţi de mandibulă.

Totuşi, obiectul principal al vînătorii, ca şi în celelalte staţiuni neolitice, era cerbul, care furniza cele mai multe materii prime : carnea, blana şi mai ales coarnele, întrebuinţate la confecţionarea uneltelor, în special a săpăligilor. Din acest punct de vedere, neoliticul de pe teritoriul ţării noastre, ca şi cel din Europa centrală şi de vest, poate fi denumit „vîrsta cerbului".

Cîinele era cu siguranţă un ajutor activ al vînătorilor din epoca neolitică, ca şi al celor din zilele noastre.

Şi **pescuitul** era practicat destul de intens, fapt atestat de numărul relativ ridicat de resturi osoase provenite de la peşti. Cifra atinsă de aceste resturi (343 piese) este cu atît mai importantă cu cît oasele peştilor se distrug mai repede în pămînt decît cele ale mamiferelor.

Dacă absenţa resturilor de exemplare mici de teleosteeni nu a fost provocată de uşurinţa cu care oasele peştilor sînt distruse în sol, atunci putem conchide că pescuitul era practicat cu mijloace asemănătoare celor din paleoliticul superior, adică cu harponul, eficace mai ales la pescuitul peştilor mari. În această ordine de idei trebuie să subliniem că majoritatea resturilor aparţinînd peştilor provin de la exemplare mari şi foarte mari de somn şi crap.

În fine, **culesul scoicilor** de rîu ca sursă de procurare a hranei nu era deloc neglijat, ceea ce atestă cele 418 valve sau fragmente de valve aparţinînd la trei specii citate ale genului *Unio*.

LA PALÉOFAUNE NÉOLITHIQUE DE LIUBCOVA (DÉP. DE CARAŞ-SEVERIN) ET QUELQUES ASPECTS CONCERNANT LES OCCUPATIONS DES HABITANTS DU COMPLEXE CULTUREL DE VINCA—TURDAŞ

RÉSUMÉ

Le matériel paléofaunique découvert au cours des fouilles dans la station néolithique de Liubcova (plus de 18 000 fragments osseux représentant des « débris de cuisine ») provient en premier lieu des mammifères, dont les animaux domestiques forment la majeure partie (71,97 % en comparaison de 28,02 % qui revient aux mammifères sauvages, représentés par 16 espèces ; voir Tableau 1). Il faut citer en plus la présence d'assez nombreux restes (343 fragments) provenant des poissons osseux (grands exemplaires de Silure et de Carpe), ainsi que des valves d'Unio (418 pièces).

Tout cela signifie que les habitants néolithiques de Liubcova utilisaient toutes les ressources offertes par la faune d'une région boisée et à réseau hydrographique abondant, pratiquant la chasse aux grands mammifères dont en premier lieu le cerf, sans toutefois négliger le menu gibier, et spécialement les petits carnivores et rongeurs (martre, blaireau, renard, chat sauvage, lièvre, castor), ce qui pourrait prouver l'emploi de pièges. Le pêche aux mulettes (différentes espèces d'Unio)

a b

Fig. 1. — *a*, *Bos primigenius* și *b*, *Bos taurus:* fragmente de humerus.

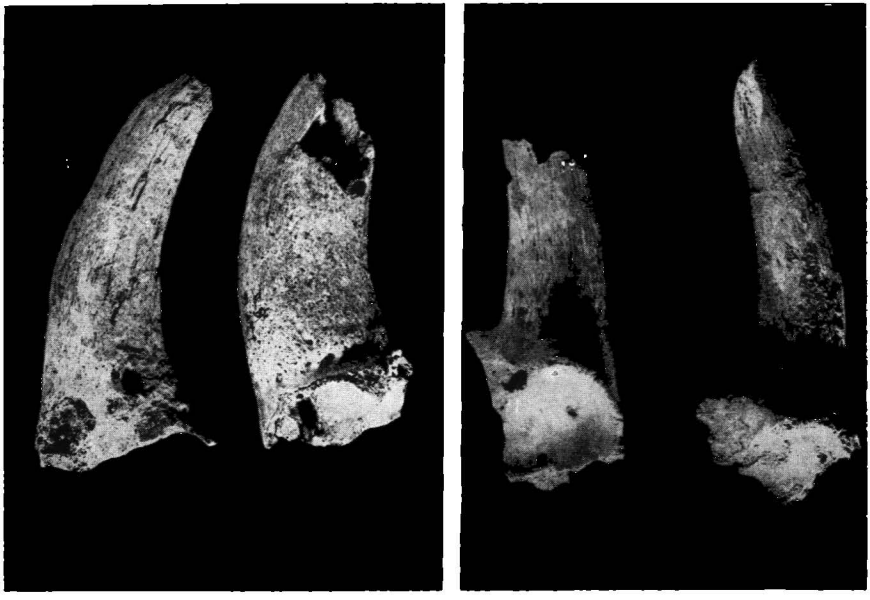

a b

Fig. 2. — *a*, *Ovis aries* și *b*, *Capra hircus:* fragmente de coarne.

a

b

Fig. 3. — *a*, *Sus scrofa ferus* și *b*, *Sus scrofa domesticus:* fragmente de mandibulă.

autant qu'aux poissons osseux y était également pratiquée. Si l'absence de restes appartenant aux petites espèces de téléostéens n'est point le résultat de la destruction de leurs squelettes au cours du séjour dans le sol, la présence d'ossements appartenant à de très grands exemplaires de Carpe et de Silure pourrait signifier que le poisson était attrapé au moyen de harpons.

L'élevage y avait pris un très important essor, à la faveur de « l'optimum climatique postglaciaire ». La première place était occupée par les bovins (42,25%), suivis de loin par les ovicaprins (14,49%, surtout les ovins) et les porcins (13,49%). La présence de ces derniers, à presque égalité avec les précédents, pourrait attester le caractère plutôt stable de l'habitation. A en juger d'après les restes du chien (4,74), cet animal y était assez rare, mais cela peut tenir à ce que n'étant pas habituellement consommé, ceux-ci ne pouvaient pas se trouver parmi les débris de cuisine. Les données biométriques qui purent être obtenues pour les bovins et les ovins (Tableaux 2 et 3, sur un matériel fort fragmentaire) indiquent que les bovins étaient fortement gracilisés, ce qui témoigne de l'ancienneté de leur domestication. Pour ce qui est des ovins, il faut souligner leur appartenance à une forme gracile, assez proche du mouton mésolithique de la grotte « La Adam ».

BIBLIOGRAFIE

1. Comșa E., *Données concernant la civilisation Vinca du Sud-Ouest de la Roumanie*, Dacia, N.S., 1969, **XIII**, 11–44.
2. Necrasov Olga, *Sur les restes des faunes subfossiles datant de la culture Starcevo-Criș et le problème de la domestication*, An. șt. Univ. „Al. I. Cuza", Iași, Secț. II, 1964, **X**, fasc. 1, 167–181.
3. Necrasov Olga, *Studiul resturilor de faună din așezarea neolitică de la Radovanu, județul Ilfov*, Materiale și cercetări de arheologie, 1973, **X**, 39–45.
4. Necrasov Olga, Bulai-Știrbu Maria, *Unele aspecte ale vieții triburilor neolitice din zona Subcarpaților Orientali*, St. cerc. antropol., 1965, **II**, 19–28.
5. Necrasov Olga, Bulai-Știrbu Maria, *L'élevage et la chasse chez les tribus de la culture de la Céramique peinte Cucuteni-Ariușd*, Actes du VIIe Congr. Intern. des Sciences Préhist. et Protohist., Prague, 1966, 1304–1310.
6. Necrasov Olga, Bulai-Știrbu Maria, *L'élevage, la chasse et la pêche durant le Néolithique roumain*, Trudi VII Mejdunarodn. Kongr. Antrop. i Etnog. Nauk, Moscova, 1970, **5**, 544–556.
7. Necrasov Olga, Haimovici S., *Sur la présence de la dorade (Auratus auratus L.) dans les eaux du littoral roumain de la mer Noire pendant le Néolithique*, Lucr. Ses. șt. Staț. Zool. marine Agigea, 1959, 563–566.
8. Rădulescu C., Samson P., *Sur un centre de domestication du mouton dans le Mésolithique de la grotte « La Adam » en Dobrogea*, Zeitschrift für Tierzüchtung und Züchtungsbiologie, 1962, **76**, 2/3, 282–320.

Universitatea „Al. I. Cuza", Iași,
Laboratorul de morfologie animală și antropologie

Primit în redacție la 15 februarie 1977

CONSTITUȚIA MORFOLOGICĂ A UNOR POPULAȚII DIN CÎMPIA ROMÂNĂ ÎN FUNCȚIE DE SEX ȘI VÎRSTĂ

DE

MARIA VLĂDESCU

572.511.3/.4

Cu acest studiu încheiem un ciclu de cercetări tipologice și constituționale în 16 așezări submontane și de cîmpie din Muntenia de vest (2), (3), (4), (5),

Cu toate că aspectele de ordin metodologic au fost comentate în lucrările anterioare, subliniem totuși că în studiul constituției am aplicat metoda Viola-Barbara, după ce am verificat-o factorial (1), (4). Constituțiile individuale au fost diagnosticate prin raportarea datelor la tipurile regionale, masculin și feminin, construite pe baza valorilor modale ale dimensiunilor și indicilor din sistemul constituțional al acestor autori. Datele însumează 506 femei și 501 bărbați, repartizați pe două clase de vîrstă, din așezările Suhaia, Recea, Tătărăștii de Jos, Bragadiru, Lunca și Călinești, situate în Cîmpia Română dintre Olt și Argeș, în județul Teleorman.

REZULTATE

Constituția masculină. Comparația dintre valorile modale de la munte (5) și de la cîmpie (tabelul nr. 1) evidențiază diferențe regionale mici. Astfel, la bărbați 5 caractere (d. t. tor., d.a.p. tor., ic-ic, sy-mal, xy-sy) au valori practic egale. Diferențele de la nivelul abdomenului superior — mai lung, mai lat și concomitent mai puțin profund — se concretizează într-un trunchi ceva mai voluminos și o statură mai înaltă la bărbații de la cîmpie. În schimb, trunchiul mai voluminos și statura mai mică a femeilor de la cîmpie sînt caractere ale unei constituții mai puțin zvelte față de femeile montane.

Ca și populația din zona depresionară, populația din zona de cîmpie nu este conformată preferențial după un anume model constituțional. Analiza datelor din tabelul nr. 2 evidențiază conformația general longilină a bărbaților de la Recea (88%), dominant longilină a celor de la Tătărăștii de Jos (64%) sau Lunca (50%), dominant brevilină a celor de la Suhaia și un echilibru între cele două fizionomii bipolare la Călinești. În tabelul nr. 3 se observă preferința formei breviline pentru varianta excedentară și a celei longiline pentru varianta deficitară. Excepțiile care trebuie totuși

Tabelul nr. 1

Valorile modale ale caracterelor dimensionale și conformative caracteristice populației de la cîmpie din vestul Munteniei în funcție de sex și mediul geografic

Nr. crt.	Caractere	Bărbați N = 205		Femei N = 230	
		Mod	σ	Mod	σ
1	sst — xy	15,9	1,32	13,9	1,32
2	d.t. tor.	27,5	1,85	24,9	1,82
3	d.a.p. tor.	20,9	1,66	18,3	1,44
4	xy — ep.	16,5	1,81	15,4	1,86
5	d.t. abd.	26,5	2,04	23,2	1,67
6	d.a.p. abd.	19,5	2,17	17,5	2,35
7	ep. — sy	18,6	2,10	18,2	2,20
8	ic — ic	27,4	1,98	26,8	2,03
9	ac — sty	55,5	2,20	51,8	2,61
10	sy-mal	77,7	3,10	72,0	3,48
11	Statura	169,5	7,05	154,5	5,12
	Indici				
1	Ind. trunchi	27,7	4,56	23,0	3,76
2	Ind. membre	134,1	6,51	122,0	5,24

Tabelul nr. 2

Frecvența tipurilor constituționale brevilinie, medii și longilinie în cadrul populației de la cîmpie din vestul Munteniei

Bărbați

Nr. crt.	Localitatea	Vîrsta	N	Brevitip		Armonic		Longitip	
				N	%	N	%	N	%
1	Suhaia	25—35	55	33	60,0	1	1,8	21	38,2
		36—50	41	25	61,0	1	2,4	15	36,6
2	Recea	25—35	33	3	9,1	1	3,0	29	87,9
		36—50	35	9	27,7	2	5,7	24	68,6
3	Tătărăștii de Jos	25—35	33	8	24,2	4	12,1	21	63,7
		36—50	45	26	57,8	2	4,4	17	37,8
4	Bragadiru	25—35	41	22	53,7	1	2,4	18	43,9
		36—50	63	36	57,1	5	7,9	22	34,9
5	Lunca	25—35	22	8	36,4	3	13,6	11	50,0
		36—50	63	46	73,0	1	1,6	16	25,4
6	Călinești	25—35	21	10	47,6	1	4,8	10	47,6
		36—50	49	34	69,4	1	2,0	14	28,6
				Femei					
1	Suhaia	20—35	50	19	38,0	—	—	31	62,0
		36—50	40	19	47,5	1	2,5	20	50,0
2	Recea	20—35	48	7	14,6	—	—	41	25,4
		36—50	36	8	22,2	1	2,8	27	75,0
3	Tătărăștii de Jos	20—35	27	3	11,1	1	3,7	23	85,2
		36—50	41	12	29,3	—	—	29	70,7
4	Bragadiru	20—35	52	22	42,3	1	1,9	29	55,8
		36—50	64	35	54,7	3	4,7	26	40,6
5	Lunca	20—35	28	13	46,4	—	—	15	33,6
		36—50	57	25	43,9	1	1,8	31	54,4
6	Călinești	20—35	27	14	51,9	2	7,4	11	40,7
		36—50	36	11	30,6	1	2,8	24	66,7

Tabelul nr. 3

Frecvența variantelor constituționale breviline, medii și longiline în cadrul populației masculine de la cîmpie din vestul Munteniei

Nr. crt.	Localitatea	Vîrsta	N	Brevitip						Armonic						Longitip					
				exced.		antag.		deficit.		macro		mediu		micro		exced.		antag.		deficit.	
				N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1	Suhaia	25—35	55	24	43,6	8	14,5	1	1,8	—	—	—	—	1	1,8	3	5,6	8	14,5	10	18,2
		36—50	41	9	22,0	14	34,1	2	4,9	1	2,4	—	—	—	—	5	12,2	5	12,2	5	12,2
2	Recea	25—35	33	2	6,1	—	—	1	3,0	—	—	—	—	1	3,0	1	3,0	18	54,5	10	30,3
		36—50	35	6	17,0	1	2,9	2	5,7	1	2,9	—	—	1	2,9	2	5,7	9	25,7	13	37,1
3	Tătărăștii de Jos	25—35	33	4	12,1	1	3,0	3	9,1	—	—	—	—	4	12,1	1	3,0	8	24,2	12	36,4
		36—50	45	13	28,9	10	22,2	3	6,7	—	—	1	2,2	1	2,2	—	—	4	8,9	13	28,9
4	Bragadiru	25—35	41	13	31,7	6	14,6	3	7,3	1	2,4	—	—	—	—	14	34,2	1	2,4	3	7,3
		36 -50	63	13	20,6	20	31,7	3	4,8	—	—	—	—	5	7,9	3	4,8	4	6,3	15	23,8
5	Lunca	25—35	22	4	18,2	3	13,6	1	4,5	2	9,1	1	4,5	—	—	1	4,5	2	9,1	8	36,4
		36—50	63	20	31,7	22	34,9	4	6,3	—	—	1	1,6	—	—	2	3,2	4	6,3	10	15,9
6	Călinești	25—35	21	5	23,8	3	14,3	2	9,5	1	4,8	—	—	—	—	2	9,5	2	9,5	6	28,6
		36—50	49	9	18,4	16	32,7	9	18,4	—	—	1	2,0	—	—	—	—	5	10,2	9	18,4

Tabelul nr. 4

Frecvența variantelor constituționale brevilinie, medii și longilinie în cadrul populației feminine de la cîmpie din vestul Munteniei

Nr. crt.	Localitatea	Vîrsta	N	Brevitip						Armonic						Longitip					
				exced.		antag.		deficit.		macro		mediu		micro		exced.		antag.		deficit.	
				N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1	Suhaia	20—35	50	15	30,0	4	8,0	—	—	—	—	—	—	—	—	4	8,0	9	18,0	18	36,6
		36—50	40	12	30,0	6	15,2	1	2,5	—	—	—	—	1	2,5	3	7,5	9	22,5	8	20,0
2	Recea	20—35	48	6	12,5	1	2,1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	6,3	22	45,8	16	33,3
		36—50	36	7	19,4	1	2,8	—	—	—	—	—	—	1	2,8	1	2,8	14	38,9	12	33,3
3	Tătărăștii	20—35	27	2	7,4	—	—	1	3,7	—	—	—	—	1	3,7	—	—	10	37,0	13	48,1
	de Jos	36—50	41	7	17,1	5	12,2	—	—	—	—	—	—	—	—	3	7,3	6	14,6	20	48,8
4	Bragadiru	20—35	52	15	28,8	5	9,6	2	3,8	—	—	—	—	1	1,9	3	5,8	8	15,4	18	34,6
		36—50	64	18	28,1	14	21,9	3	4,7	1	1,6	2	3,1	—	—	2	3,1	9	14,1	15	23,4
5	Lunca	20—35	28	8	28,6	2	7,1	3	3,8	—	—	—	—	—	—	—	—	5	17,9	10	35,7
		36—50	57	15	22,8	10	17,5	2	3,5	—	—	1	1,8	—	—	1	1,8	10	17,5	20	35,1
6	Călinești	20—35	27	8	29,6	5	18,5	1	3,7	—	—	1	3,7	1	3,7	1	3,7	3	11,1	7	25,9
		36—50	36	8	22,2	2	5,6	1	2,8	1	2,8	—	—	—	—	3	8,3	9	25,0	12	33,3

subliniate sînt cele de la Bragadiru, unde 34% din bărbați sînt longilini excedentari, și de la Recea, unde 54,5% sînt longilini cu antagonism.

Deformarea constituțională în sens orizontal, care se observă în general cu vîrsta, apare și la populațiile de la cîmpie pe care le-am cercetat. Intensitatea cu care se desfășoară procesul se poate aprecia după dublarea (Tătărăștii de Jos, Lunca) sau chiar triplarea (Recea) frecvențelor procentuale breviline în cea de-a doua clasă de vîrstă.

Studiul taxonomic al populației masculine din vestul Munteniei (2) a evidențiat o mai mare variabilitate antropologică pentru eșantioanele de la cîmpie comparativ cu cele submontane. Urmărindu-se, în cadrul acestei diversități, relația dintre tipul antropologic de fond al așezărilor de la cîmpie și fizionomia lor constituțională, frecvențele procentuale scot în evidență date concordante : a) la populația dinaro-nordică de la Recea tipul longilin însumează, în cadrul primei clase de vîrstă, frecvențe majoritare (88%); b) tot dominant longilină este și populația gracilă mediteranoidă de la Lunca ; c) în schimb, la Bragadiru și îndeosebi la Suhaia, unde întîlnim caractere alpine, și virajul spre conformația mai frecvent brevilină este evident.

Aspecte de dimorfism sexual. La Recea și la Tătărăștii de Jos nu apar diferențe sexuale întrucît și femeile se grupează majoritar tot în conformația longilină.

Dimorfismul sexual este bine exprimat la populația de la Suhaia și Bragadiru, unde constituția longilină este mai puțin frecventă printre femei.

Procesul de modificare în sens brevilin, cu vîrsta, la femei nu are caracter general. Dacă în 4 așezări femeile se modifică în același sens cu bărbații, la Lunca și Călinești, dincolo de vîrsta de 35 de ani, proporția constituțiilor longiline este cea care crește și chiar marcant (tabelele nr. 2 și 4). Sigur că acest ultim aspect nu elucidează problema, dat fiind că limita maximă de vîrstă la care ne-am oprit în aceste cercetări este de numai 50 de ani.

THE MORPHOLOGIC CONSTITUTION OF SOME POPULATIONS IN THE ROMANIAN PLAIN DEPENDING ON SEX AND AGE

SUMMARY

This study deals with the constitutional physiognomy of populations living in six villages of the Romanian Plain, between the Olt and the Argeș (Teleorman county).

It describes more than 1,000 individuals, men and women, between 20 and 50.

We have applied the Barbara-Viola method [1] checked by us in a previous study by means of factorial analysis [4].

Table 1 ranks the characteristic modal values for the man and the woman in this area. The data provided in tables 2—4 point out the incidence of the brevilinear, the average, and the longilinear constitutions. An aspect worth mentioning is the relatively greater frequence of longilinear body constitutions for both men and women within the first age class.

BIBLIOGRAFIE

1. BARBARA M., *État actuel des études italiennes sur les constitutions humaines*, IIIe Congrès du Bureau international d'anthropologie différentielle, Mayence, 1954.
2. VLĂDESCU MARIA, RUSU GEORGETA, MACARIE ELENA, BĂLDESCU SANDA, SAVU SILVIA, DAMȘA T., *L'analyse statistique multivariée dans l'étude anthropologique comparée de quelques populations de Munténie-Roumanie*, Ann. roum. Anthropol., 1974, **11**.
3. VLĂDESCU MARIA, MACARIE ELENA, RUSU GEORGETA, *Determinismul factorial al unor tipuri antropologice din Muntenia (România)*, St. cerc. antropol., 1975, **12**.
4. VLĂDESCU MARIA, RUSU GEORGETA, *Factorial study of the constitutional types characteristic of the population living in the western part of Muntenia, Romania*, Ann. roum. Anthropol., 1975, **12**.
5. VLĂDESCU MARIA, *Studiul variabilității constituționale a populației unor așezări situate în zona submontană din vestul Munteniei*, St. cerc. antropol., 1976, **13**.

Institutul „Dr. V. Babeș"
Laboratorul de antropologie București

Primit în redacție la 15 februarie 1977

CERCETĂRI MIXT-LONGITUDINALE PRIVIND EVOLUȚIA TIPULUI CONSTITUȚIONAL AL UNUI LOT DE BĂIEȚI DIN ZONA DE ALTITUDINE BRAN

prin metoda antropometrică Luigi Brian

DE

CRISTIANA GLAVCE

572.512.2

În cadrul cercetărilor complexe din Culoarul Bran, împreună cu populația adultă au fost luați în studiu și copiii. În această lucrare ne ocupăm de definirea fizionomiei constituționale a unor băieți de vîrstă preșcolară și școlară mică.

MATERIAL ȘI METODĂ

Dintre parametrii antropometrici prin care poate fi definit fiecare copil, am urmărit în această fază numai setul de zece măsurători de la baza sistemului constituțional Brian. În vederea precizării tipului conformativ al fiecărei perioade de vîrstă și a modificărilor de etapă, au fost urmăriți mixt-longitudinal semestrial 360 de băieți între 5 și $8^1/_2$ ani din următoarele sate de altitudine ale Culoarului Bran: Măgura, Peștera, Șirnea, Fundata și Moieciu de Sus (800—1 000 m altitudine).

Ne-am oprit asupra metodei Brian nu numai pentru caracterul său operativ, ci și pentru faptul că a fost aplicată în studiul constituției populației băștinașe adulte a trei din cele cinci sate menționate (3), (4), (5). În publicațiile semnalate au fost expuse pe larg și principiile de bază ale metodologiei de lucru.

Copiii cercetați de noi fac parte din fondul populațional autohton al așezărilor, provenind din familii care timp de cel puțin trei generații au trăit acolo.

În figura 1 am construit graficul general pe baza valorilor medii ale dimensiunilor eșantionului băieților de 4,6—5,5 ani (tabelul nr. 1),

Tabelul nr. 1

Valorile statistice ale parametrilor corporali

(serla 4,6—5,5 ani)

Para-metrii	Statura	IcTr	IcTo	IcAb	IMi	DAPTO	DtTo	DtAb	PmTo	PmAb
Nr.	55	55	53	53	55	55	54	55	55	55
$\bar{X}$	1056,8	363,6	90,2	247,1	456,9	128,1	234,2	169,8	548,8	512,2
σ	42,3	19,1	7,4	18,6	22,5	8,6	8,9	8,0	22,4	25,8

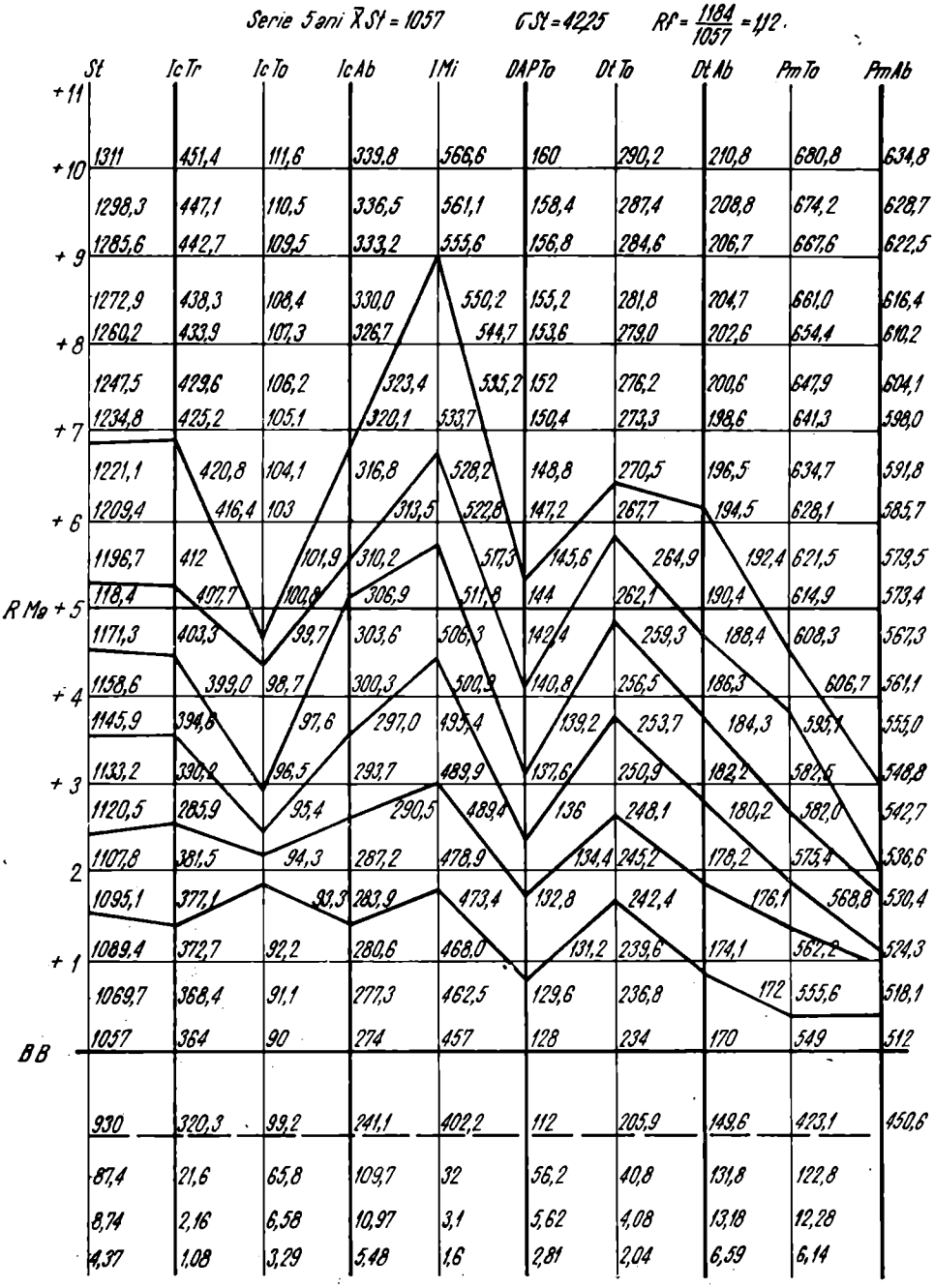

Fig. 1. — Antropometrograma creșterii diferențiate a băieților din Culoarul Bran.

comparativ cu statura, prin intermediul raportului fundamental. Am obținut astfel tipul mediu (BB) caracteristic acestei vîrste și o serie de tipuri teoretice pînă la extremele $+3\sigma$ și -3σ. La acest grafic general s-au raportat apoi succesiv tipurile BB specifice pentru etapele de vîrstă între 6 și $8^1/_2$ ani, obținîndu-se astfel cîte o antropometrogramă pentru fiecare vîrstă luată în considerație.

Studiul populației masculine, prin aceeași metodă, ne-a permis să determinăm, în partea a doua a lucrării (fig. 2), tipul constituțional al copilului în raport cu adultul.

REZULTATE

Față de vîrsta de 5 ani, cu fiecare etapă băieții cresc în dimensiuni și au o conformație longilină (megaparalongilini). În cadrul grupelor de dimensiuni, diagnozele parțiale (tabelul nr. 2) scot în evidență la 6 ani un echilibru statură—șezîndă și perimetrul toracic—perimetrul abdominal, relația dintre segmentele lungi și diametrele orizontale avînd caracter longilin. De la $6^1/_2$ ani, înălțimea convențională a abdomenului crește mai repede decît înălțimea convențională a toracelui, schimbînd astfel diagnoza parțială din longilină în brevilină. Tot acum, întrucît perimetrul toracic depășește ca valoare perimetrul abdominal, se modifică și acest raport, echilibrat la 6 ani, în sens longilin. Diferențele în sensul arătat sporesc de la o etapă de vîrstă la alta (fig. 1). De remarcat că pentru toată perioada urmărită raportul statură—înălțime convențională a trunchiului rămîne echilibrat (diagnoză parțială zero).

Tabelul nr. 2

Diagnozele constituționale parțiale în funcție de bazomorful de 5 ani

Vîrsta (ani)	A	B	C	D
6	0	Lo Lo	Lo Lo	0
$6^1/_2$	0	Br Lo	Lo Lo	0
7	0	Br Lo	Lo Lo	0
$7^1/_2$	0	Br Lo	Lo Lo	0
8	0	Br Lo	Lo Lo	0
$8^1/_2$	0	Br Lo	Lo Lo	0

Față de bazomorful seriei masculine adulte din același fond populațional, antropometrogramele copiilor realizează următoarele tipuri constituționale (fig. 2): între 5 și $6^1/_2$ ani sînt micromorfi parabrevilini; la 7 ani devin micromorfi paramediolini, deoarece nivelele atinse de diametrele antero-posterior toracic și transvers toracic se echilibrează, iar celelalte diagnoze parțiale nu se modifică (tabelul nr. 3). Acest tip constituțional se păstrează același și la $7^1/_2$ ani. La 8 ani, întrucît perimetrul toracic crește foarte mult față de perimetrul abdominal și diagnoza parțială respectivă devine dolicoidă (dizarmonică), are loc transformarea tipului microparamediolin în microdolicotip. La $8^1/_2$ ani, diametrul antero-

posterior toracic crescînd în continuare mai intens decît diametrul transvers toracic, iar diferenţa dintre nivelele atinse de perimetrele toracic şi abdominal reducîndu-se, se schimbă din nou tipul constituţional, redevenind microparabrevilin. De subliniat pentru toată perioada urmărită caracterul brahitip al celor două diagnoze parţiale ce determină relaţia dintre segmentele lungi, ca urmare a înălţimii convenţionale abdominale mari, şi echilibrul dintre statură—înălţime convenţională a trunchiului.

Tabelul nr. 3

Diagnozele constituţionale parţiale în funcţie de bazomorful adult

Vîrsta (ani)	A	B	C	D
5	0	Bra Bra	Br Lo	Lo
$5^1/_2$	0	Bra Bra	Br Lo	Lo
6	0	Bra Bra	Br Lo	Lo
$6^1/_2$	0	Bra Bra	Br Lo	Lo
7	0	Bra Bra	O Lo	Lo
$7^1/_2$	0	Bra Bra	O Lo	Lo
8	0	Bra Bra	O Lo	Dol
$8^1/_2$	0	Bra Bra	Br Lo	Lo

S-a încercat o determinare a realizării procentuale a copiilor la diferite vîrste faţă de adult (tabelul nr. 4). Se observă o realizare mai uniformă la vîrsta de 5 ani, amplitudinea realizărilor parţiale fiind mai scăzută. De la o etapă la alta, această amplitudine are tendinţa de a se accentua pînă la sfîrşitul perioadei luate în studiu.

Tabelul nr. 4

Realizarea procentuală a băieţilor faţă de adult

Vîrsta (ani)	Statura	IcTr	IcTo	IcAb	IMi	DAP To	DtTo	DtAb	PmTo	PmAb	Amplitudine
5	62,1	63,0	54,0	66,4	56,6	63,2	59,4	59,8	61,8	66,5	12.5
$5^1/_2$	63,4	64,3	54,0	69,1	58,6	64,3	61,8	61,0	62,1	67,1	15,1
6	65,5	65,8	55,4	70,1	60,4	64,9	63,2	62,0	62,4	67,2	14.7
$6^1/_2$	66,9	67,6	55,8	72,3	62,1	66,4	64,7	63,5	63,8	68,2	16.5
7	68,5	69,2	56,1	73,8	64,2	67,1	66,2	64,7	64,6	68,5	17.7
$7^1/_2$	70,1	70,5	56,8	76,3	65,9	68,6	67,8	66,3	65,7	69,5	19,5
8	71,2	71,7	58,8	76,9	67,5	70,1	69,3	67,5	67,3	69,8	18,1
$8^1/_2$	73,7	73,6	59,0	79,3	70,5	72,1	70,0	69,7	68,4	71,4	20,0

CONCLUZII

Faţă de copilul de 5 ani, luat ca sistem de referinţă, în următoarele etape de vîrstă, pe eşantioanele de băieţi urmărite mixt-longitudinal, se remarcă o dezvoltare a corpului în sens longilin, tendinţă ce se păstrează pînă la $8^1/_2$ ani.

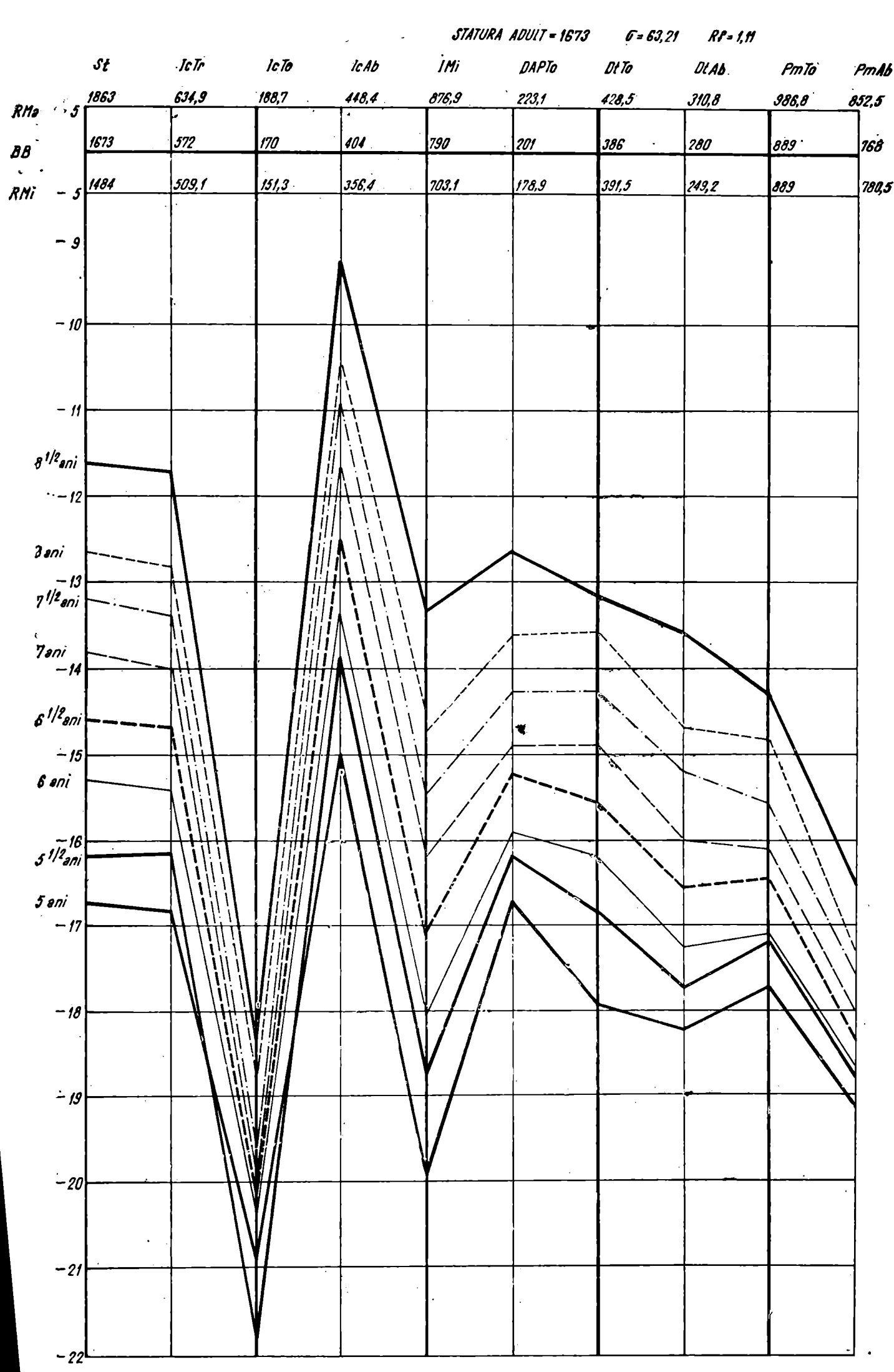

Fig. 2. — Antropometrograma diferențiată a băieților din sate de altitudine din Culoarul Bran în raport cu adultul.

Comparativ cu adultul, băieții se caracterizează printr-o constituție armonică de tip parabrevilin între 5 și $6^1/_2$ ani, armonică medie între 7 și $7^1/_2$ ani, dizarmonică medie la 8 ani, pentru ca la $8^1/_2$ ani tipul constituțional să redevină parabrevilin.

Se semnalează că între 7 și $7^1/_2$ ani băieții, realizînd o tipologie medie, se apropie cel mai mult de caracteristicile adultului luat ca sistem de referință. De asemenea, trecîndu-se de la tipul brevilin la cel mediu, se poate afirma că este o etapă de longilinizare. Aceasta ar corespunde cu prima perioadă de alungire a lui Stratz, dar mai întîrziată cronologic decît este indicată în literatură.

RECHERCHES MIXT-LONGITUDINALES CONCERNANT L'ÉVOLUTION DU TYPE CONSTITUTIONNEL D'UN LOT DES GARÇONS HABITANT LA ZONE D'ALTITUDE DE BRAN

À L'AIDE DE LA MÉTHODE ANTHROPOMÉTRIQUE

LUIGI BRIAN

RÉSUMÉ

Le présent travail porte sur l'évolution du type constitutionnel (méthode Luigi Brian), poursuivi sur un lot de garçons (série mixte-longitudinale) depuis l'âge de 5 ans jusqu'à $8^1/_2$ ans, appartenant à une population autochtone d'habitat d'altitude.

En partant du type constitutionnel obtenu pour l'enfant de 5 ans, on constate une évolution continuelle dans le sens longiligne.

Si c'est l'adulte de cet habitat qui est pris comme élément de référence, l'évolution des enfants est caractérisée par une constitution harmonique de type parabréviligne pour les échantillons de 5, $5^1/_2$, 6 et $6^1/_2$ ans, harmonique moyenne pour 7 et $7^1/_2$ ans, dysharmonique moyenne à 8 ans. Enfin, à $8^1/_2$ ans, le type constitutionnel redevient parabréviligne.

BIBLIOGRAFIE

1. Brian L., *Recherches sur la croissance différencielle des enfants liguriens en application de la méthode anthropométrographique*, Bull. Mém., 1965, **XI**, 7, 487.
2. Brian L., *Construction immédiate des anthropométrogrammes et diagnostics constitutionnels d'orientation dans les recherches sur des échantillons très amples de populations humaines*, Anthropologie, 1966, **IV**, 3.
3. Enăchescu T., Pop S., *Studiul antropologic al populației din satul Măgura (Bran)*, St. cerc. antropol., 1972, **9**, 139—144.
4. Pop S., Vlădescu M., Enăchescu T., *Fizionomia constituțională a populației din satul Șirnea (Bran) prin tehnica și metoda antropometrografică prof. Brian*, St. cerc. antropol., 1970, **7**, 193—205.
5. Vlădescu M., *Variabilitatea constituțională a populației masculine din satul Peștera (Bran)*, St. cerc. antropol., 1974, **11**, 11.

Institutul „Dr. V. Babeș",
Laboratorul de antropologie București

Primit în redacție la 15 februarie 1977

ANTROPOLOGIA POPULAȚIEI DIN SATUL EFTIMIE MURGU

DE

H. SCHMIDT

572.5

Satul Eftimie Murgu, cunoscut pînă acum cîțiva ani sub numele de Rudăria, este unul din cele mai vechi sate din Țara Almăjului, fiind amintit în documente încă în anul 1241 sub numele Gîrliște și mai tîrziu, în 1410, într-un document al prefectului de Timiș. Comuna a aparținut districtului valah de Almăj.

După unele date monografice, aici s-ar fi stabilit la un moment dat și un carecare număr de „bufeni", veniți din ținuturile Olteniei.

Satul se află localizat pe valea rîului Rudăria, la ieșirea acestuia dintr-un pitoresc defileu montan, la 6 km lateral de șoseaua națională dintre Bozovici și Mehadia.

Populația se ocupă în special cu agricultura, predominînd în acest sens creșterea vitelor. În momentul studiului, satul cuprindea peste 2 200 de locuitori. Au fost studiați 118 bărbați și 120 de femei, între 20 și 45 de ani, originari de cel puțin trei generații din comună.

CARACTERIZARE ANTROPOLOGICĂ

Calotele cefalice au lungime medie, dar o lățime relativ mare ; înălțimea este mijlocie ; în schimb, distanța dintre frontale este largă. Indicele cefalic și vertico-longitudinal se plasează ambii la limita superioară a categoriei mari, ceea ce înseamnă că avem de-a face cu o brahicefalie spre hiperbrahicefalie și cu o hipsicefalie moderată spre medie. Media indicelui vertico-transversal se plasează, la femei, în categoria metriocefală, pe cînd la bărbați în cea tapeinocefală. În sfîrșit, indicele fronto-parietal se repartizează și el majoritar în grupa eurimetopă (tabelele nr. 1 și 2).

În ceea ce privește caracterele masivului facial, la bărbați întregul masiv se înscrie în limitele categoriei mari. Atît distanța dintre gonioane, cît și cea dintre zigome este incipient largă și este dominată de valoarea nazion-gnation, plasată în centrul categoriei. La femei, raportul dintre cele trei dimensiuni este foarte asemănător cu cel de la bărbați, însă pe lățimi mijlocii. Din cauza raporturilor amintite, indicele facial total este în general leptoprosop. Nasul se caracterizează printr-o lungime mare, alarele fiind mijlocii sau înguste ; în consecință, și indicele nazal se încadrează în categoria îngustă.

Din punct de vedere somatoscopic, populația se caracterizează prin fețe în general dreptunghiulare, prin fante palpebrale mijlociu de

Tabelul nr. 1

Variabilitatea dimensiunilor cefalo-faciale și corporale

Caracterul	♂					♀				
	Amplitudine	M	m	σ	CV	Amplitudine	M	m	σ	CV
g — op	172—204	185,0	0,62	6,77	3,66	162—192	176,4	0,60	6,33	3,59
eu — eu	144—178	158,3	0,59	6,45	4,08	139—163	151,5	0,43	4,58	3,01
ft — ft	97—129	113,1	0,59	6,44	5,70	99—120	108,6	0,50	5,26	4,84
zy — zy	134—161	144,5	0,48	5,31	3,67	126—147	135,6	0,47	5,00	3,69
go — go	97—129	111,4	0,56	6,17	5,54	91—116	103,0	0,51	5,32	5,17
n — gn	116—142	127,4	0,51	5,57	4,37	104—134	117,8	0,59	6,12	5,19
n — sto	71—91	80,4	0,38	4,10	5,10	64—91	74,6	0,46	4,78	6,41
n — sn	51—70	59,7	0,43	4,66	7,80	48—64	54,8	0,33	3,45	6,30
al — al	28—45	34,4	0,26	2,80	8,15	27—37	31,7	0,21	2,22	6,99
t — v	112—145	123,7	0,53	5,74	4,64	111—133	119,5	0,45	4,70	3,93
Lungime ureche	56—77	63,6	0,36	3,96	6,22	52—72	59,2	0,34	3,64	6,15
Lățime ureche	29—46	37,6	0,30	3,31	8,80	29—43	34,5	0,28	2,99	8,66
Statură	1546—1924	1689,1	5,78	63,11	3,74	1456—1710	1581,7	4,64	48,93	3,09
Înălțime șezîndă	809—951	890,0	3,03	33,03	3,71	770—930	841,9	2,71	28,58	3,39
Greutate	49—96	67,2	0,91	9,90	14,73	40—90	61,3	1,06	11,13	18,15
a — a	354—456	390,4	1,69	18,39	4,71	311—385	355,9	1,33	14,02	3,94
h — h	379—496	432,3	2,19	23,65	5,47	352—457	399,7	2,12	22,32	5,58
ic — ic	246—324	276,9	1,63	17,77	6,37	231—355	278,1	2,21	23,19	8,34
tro — tro	288—367	325,7	1,49	16,22	4,98	249—391	329,8	1,96	20,43	6,19
Circumferință torace	802—1135	925,7	5,88	64,10	6,92	745—1040	867,2	6,53	68,76	7,93
Circumferință șold	810—1115	937,4	5,42	58,86	6,28	820—1130	981,6	6,97	72,76	7,41
Circumferință coapsă	415—635	514,4	4,24	46,11	8,96	440—690	549,6	5,20	54,29	9,88

Tabelul nr. 2

Variabilitatea indicilor cefalo-faciali și corporali

Caracterul	♂					♀				
	Amplitudine	M	m	σ	CV	Amplitudine	M	m	σ	CV
eu — eu/g — op	76,7—96,7	85,6	0,37	4,02	4,70	78,5—94,5	85,9	0,31	3,29	3,83
t — v/g — op	59,1—78,8	66,9	0,28	3,08	4,60	61,3—75,4	67,8	0,30	3,05	4,49
t — v/eu — eu	67,9—91,2	78,2	0,34	3,67	4,69	71,6—88,7	79,6	0,35	3,67	4,61
ft — ft/eu — eu	62,6—79,0	71,4	0,32	3,49	4,89	63,9—78,8	71,7	0,28	2,96	4,13
ft — ft/zy — zy	70,3—85,6	78,2	0,32	3,47	4,43	71,5—87,4	80,1	0,32	3,33	4,16
go — go/zy — zy	69,9—89,5	77,1	0,33	3,67	4,76	67,9—86,8	75,9	0,34	3,52	4,64
n — gn/zy — zy	78,5—99,9	88,0	0,40	4,35	4,95	74,7—99,2	86,9	0,48	5,03	5,78
n — sto/zy — zy	49,0—64,8	55,7	0,31	3,33	5,98	47,4—67,9	55,1	0,36	3,73	6,78
al — al/n — sn	40,9—69,8	57,9	0,57	6,19	10,69	45,8—70,8	58,0	0,49	5,10	8,78
Indice ureche	45,3—74,2	59,1	0,48	5,25	8,88	48,3—71,4	58,3	0,46	4,83	8,29
Indice cormic	48,8—55,7	52,7	0,12	1,32	2,50	49,8—56,4	53,2	0,12	1,31	2,45
Indice Rohrer	1,04—2,19	1,40	0,02	0,21	14,86	1,02—2,16	1,54	0,02	0,26	16,62
a — a/statură	21,1—25,9	23,1	0,09	0,98	4,24	19,5—23,9	22,5	0,08	0,87	3,88
ic — ic/statură	13,7—18,7	16,5	0,09	0,98	5,96	41,2—21,4	17,6	0,13	1,38	7,86
ic — ic/a — a	62,6—81,7	71,5	0,37	4,08	5,70	64,8—96,1	78,0	0,60	6,27	8,04
Circumferință torace/ statură	47,2—69,5	54,8	0,37	4,04	7,36	45,8—64,3	54,7	0,40	4,21	7,69
Circumferință șold/ statură	48,2—68,3	55,5	0,34	3,69	6,51	51,1—72,3	62,1	0,43	4,52	7,29
Circumferință coapsă/ statură	24,7—36,8	30,5	0,26	2,85	9,35	27,1—42,1	34,6	0,31	3,27	9,45

largi, uneori înguste, orientate intermediar, prin malare mediu dezvoltate, rareori proeminente la femei şi şterse la bărbaţi. Buza dermică, văzută din ambele planuri, în majoritatea cazurilor este dreaptă; bărbia are o poziţie intermediară; mentonul este conturat, arcul mandibular prezentînd o oblicitate medie. Regiunea nazală se caracterizează prin profiluri drepte, uneori convexe la bărbaţi şi concave la femei; septumul este orizontal, rădăcina mijlocie, aşezată înalt sau mijlociu faţă de frunte şi faţă de unghiul intern al ochiului.

În ceea ce priveşte pigmentaţia (tabelul nr. 3), avem de-a face cu o populaţie avînd unele caracteristici mediteraneene. Astfel, irisul este în

Tabelul nr. 3

Repartiţia procentuală a culorii irisului şi a părului

Caracterul	Culoarea	♂		♀	
		N	%	N	%
Irisul	deschisă (1a — 2b)	22	18,6	17	15,6
	intermediar deschisă (3—6)	19	16,1	14	12,8
	intermediar închisă (7—11)	56	47,5	50	45,9
	închisă (12—16)	21	17,8	28	25,7
Părul	blondă (M — O)	1	0,8	1	0,9
	castanie deschis (P — R)	—	—	2	1,8
	castanie închis (S — T)	6	5,0	7	6,3
	brună (U — V)	30	25,0	25	22,5
	brun-neagră (W—Y)	83	69,2	76	68,5
	roşcată (I — IV)	—	—	—	—

majoritatea cazurilor mijlociu de închis la culoare, iar părul de obicei brun închis sau negru, existînd o deplină concordanţă între cele două sexe.

Caracteristicile corporale (tabelele nr. 1 şi 2) ne indică la ambele sexe staturi supramijlocii şi mari, iar indicele Rohrer ne arată la bărbaţi o evidentă eutrofie şi subeutrofie cu tendinţă spre hipotrofie, pe cînd la femei repartiţia este mai echilibrată, totuşi cu tendinţe spre hipertrofie. Indicele cormic este metriocorm. Restul caracterelor nu prezintă dimorfism sexual. Astfel, la ambele sexe, umerii sînt relativ laţi, şoldurile relativ înguste, toracele fiind mijlociu de dezvoltat.

CONCLUZII

Ţinînd seama de datele expuse, putem susţine că în cadrul populaţiei satului Eftimie Murgu predomină, din punct de vedere antropologic, elementele alpino-dinarice. Caracterele alpine constau în lărgimea mare a calotei, slaba ei dezvoltare în înălţime, tapeinocefalie şi statura supramijlocie. Dinarismul apare în structura masivului facial prin feţe lungi şi

Fig. 1. — Cîteva tipuri de bărbați din comuna Eftimie Murgu.

Fig. 2. — Cîteva tipuri de femei din comuna Eftimie Murgu.

late, ca și prin profiluri nazale convexe în procente apreciabile. Evidente sînt și unele caractere nordice (indice nazal, menton, pigmentația irisului) și mediteranide (pigmentație).

Încercînd să comparăm această populație cu alte populații din zonă, se observă o oarecare asemănare, la nivelul calotei, a masivului facial și a unor caracteristici corporale cu cele ale populației de la Cornereva și Bogîltin (2), ca și cu cele ale populației unor sate din clisura Dunării, cum ar fi Padina Matei și Pescari (3).

ANTHROPOLOGY OF THE POPULATION OF THE EFTIMIE MURGU VILLAGE

SUMMARY

The paper deals with the anthropological study of 118 men and 120 women living in the Eftimie Murgu village since several generations. This village is one of the oldest in the Țara Almăjului (Banat), being attested by documents as far back as 1241. The investigations bore on 40 measurements and cephalo-facial indices, 20 somatoscopic observations, as well as on the iris and hair pigmentation.

The population is characterized by large but not very high brain pans, long and wide faces, considerable percentages of convex nasal profiles, supramedian statures and a generally dark pigmentation.

From the anthropological point of view, this population may be related to those of the Clisura Dunării (Iron Gate area) and of the Cerna Mts.

BIBLIOGRAFIE

1. Lotreanu I., *Monografia Banatului*, Timișoara, 1935.
2. Schmidt H., *Antropologia unei populații românești din Munții Cernei*, St. cerc. antropol., 1975, **12**, 23–33.
3. * * * *Atlasul complex „Porțile de Fier"*, Edit. Academiei, București, 1972.

Institutul „Dr. V. Babeș",
Laboratorul de antropologie București

Primit în redacție la 16 februarie 1977

OBSERVAȚII ASUPRA DERMATOGLIFELOR LA POPULAȚIA DIN CARAȘOVA (JUD. CARAȘ-SEVERIN)

DE

CORNELIU VULPE și RODICA GAGHEȘ *

572.524.12

Satul Caraşova este situat de o parte şi de alta a rîului Caraş, într-un mic bazinet pe care acesta îl formează la ieşirea din chei. Spre sud, localitatea este dominată de prelungirile nordice ale Munților Aninei, în timp ce la nord zona capătă aspectul unei mici depresiuni.

Investigații cu caracter dermatoglific au fost efectuate pe locuitorii acestei aşezări în toamna anului 1975. Eşantionul studiat este alcătuit din 313 subiecți (127 ♂ şi 186 ♀), de la care s-au recoltat atît dermatoglifele digito-palmare, cît şi cele plantare.

DERMATOGLIFELE DIGITALE

Distribuția dermatoglifelor digitale în funcție de latură arată pentru ambele sexe frecvențe mai ridicate de arcuri şi de bucle la mîna stîngă, în timp ce vîrtejurile sînt mai frecvente la mîna dreaptă. Orientarea radială se întîlneşte mai des la mîna dreaptă, iar cea simetrică şi ulnară la mîna stîngă (tabelul nr. 1).

Tabelul nr. 1

Dermatoglifele digitale în funcție de mînă şi sex

Mînă	Sex	A	Lr	Lu	ΣL	V	VS	ΣV	r	s	u	Nr. degete
Dreapta	♂	35 5,60	34 5,44	321 51,36	355 56,80	203 32,48	32 5,12	235 37,60	57 9,12	142 22,72	426 68,16	625
	♀	68 7,31	37 3,98	557 59,89	594 63,87	209 22,47	59 6,34	268 28,81	72 7,74	128 13,76	730 78,49	930
	♂+♀	103 6,62	71 4,57	878 56,46	949 61,03	412 26,50	91 5,85	503 32,35	129 8,30	270 17,36	1156 74,34	1555
Stînga	♂	53 8,48	23 3,68	377 60,32	400 64,00	123 19,68	49 7,84	172 27,52	35 5,60	132 21,12	458 73,28	625
	♀	86 9,25	32 3,44	557 59,89	589 63,33	188 20,22	67 7,20	255 27,42	65 6,99	143 15,38	722 77,63	930
	♂+♀	139 8,94	55 3,54	934 60,06	989 63,60	311 20,00	116 7,46	427 27,46	100 6,43	275 17,68	1180 75,88	1555

* Mulțumim şi pe această cale lui H. Schmidt pentru contribuția adusă la realizarea materialului dermatoglific.

Tabelul nr. 1 (continuare)

Mînă	Sex	A	Lr	Lu	ΣL	V	VS	ΣV	r	s	u	Nr. degete
St. + dr.	♂	88 7,04	57 4,56	698 55,84	755 60,40	326 26,08	81 6,48	407 32,56	92 7,36	274 21,92	884 70,72	1250
	♀	154 8,28	69 3,71	1114 59,89	1183 63,60	397 21,34	126 6,77	523 28,11	137 7,37	271 14,57	1452 78,06	1860
	♂+♀	242 7,78	126 4,05	1812 58,26	1938 62,31	723 23,25	207 6,65	930 29,90	229 7,36	545 17,52	2336 75,11	3110

Comparînd cele două sexe, se constată procente mai crescute de arcuri şi bucle la femei, iar opus acestora bărbaţii deţin un procent mai ridicat de verticile. De asemenea, diferenţele dreapta-stînga sînt mai mici la femei decît la bărbaţi.

Repartiţia globală a dermatoglifelor digitale la populaţia din Caraşova (A = 7,8%; L = 62,3%; V = 29,9%) arată că ea se înscrie în limitele de variabilitate caracteristice locuitorilor europeni.

DERMATOGLIFELE PALMARE

Urmărind direcţia principalelor creste papilare palmare după notaţia Wilder, se constată transversalitatea lor mai accentuată la mîna dreaptă, atît la bărbaţi cît şi la femei, fapt evidenţiat prin numărul mai mare de terminaţii ale liniei A în punctele 4 şi 5′ şi ale liniei D în punctul 11 (tabelul nr. 2).

Transversalitatea mai accentuată a crestelor papilare palmare la mîna dreaptă este pusă în evidenţă şi de formulele Wilder, prin procentul mai ridicat de formule 11—9—7 (tabelul nr. 3), precum şi de valoarea mai crescută a main-line indexului la această mînă (♂ şi ♀, tabelul nr. 4).

Repartiţia dermatoglifelor palmare în funcţie de latură indică pentru ambele sexe frecvenţe mai crescute în regiunea hipotenară şi în spaţiile interdigitale II şi III ale mîinii drepte, în timp ce pentru regiunea tenară + spaţiul interdigital I, precum şi spaţiul interdigital IV procentele sînt mai ridicate la mîna stîngă (tabelul nr. 5). Indiferent de mînă şi sex, distribuţia în suită pe regiuni arată, în general, astfel :

sp. IV > sp.III > reg.hipot. > reg.ten. + I > sp.II

Triradiusul axial prezintă următoarea repartiţie în suită, la bărbaţi şi la femei, atît la mîna stîngă cît şi la cea dreaptă :

t comb. > t > t′ > t″

DERMATOGLIFELE PLANTARE

Distribuţia desenelor plantare în funcţie de latură arată că arcurile şi verticilele sînt mai frecvente la piciorul stîng în timp ce laţurile distale sînt mai des întîlnite la piciorul drept, atît la bărbaţi cît şi la femei. Laţurile

Tabelul nr. 2

Traseul principalelor creste papilare palmare

Terminații	A								Terminații	C							
	♂				♀					♂				♀			
	st.		dr.		st.		dr.			st.		dr.		st.		dr.	
	n	%	n	%	n	%	n	%		n	%	n	%	n	%	n	%
1	1	0,79			7	3,76			5′	2	1,58						
2	27	21,43	1	0,79	70	37,64	8	4,30	5″	18	14,29	14	11,11	31	16,67	24	12,90
3	48	38,10	26	20,63	62	33,33	46	24,73	6							1	0,54
4	34	26,98	48	38,10	30	16,13	70	37,64	7	46	36,51	24	19,06	59	31,72	48	25,81
5′	15	11,90	40	31,75	15	8,06	57	30,64	8								
5″	1	0,79	10	7,94	2	1,08	5	2,69	9	42	33,33	75	59,52	62	33,33	87	46,77
6			1	0,79					10			4	3,17			4	2,15
7									X	7	5,56	4	3,17	5	2,69	4	2,15
8									x	4	3,17	2	1,59	14	7,53	4	2,15
9									0	7	5,56	3	2,38	15	8,06	14	7,53
	B									D							
3	3	2,38							7	20	15,87	14	11,11	32	17,20	24	12,90
4	1	0,79	1	0,79					8							1	0,54
5′	39	30,96	16	12,70	74	39,78	33	17,74	9	60	47,62	34	26,98	92	49,46	72	38,71
5″	39	30,96	32	25,40	50	26,88	64	34,41	10	3	2,38	1	0,79	5	2,69	2	1,08
6	2	1,58	1	0,79	7	3,76	2	1,08	11	42	33,33	75	59,52	57	30,65	87	46,77
7	42	33,33	72	57,14	55	29,57	83	44,62	12			1	0,79				
8			4	3,17			4	2,15	0	1	0,79	1	0,79				
N	126				186					126				186			

Tabelul nr. 3

Formulele Wilder

Mîna	♂ 11—9—7 —x— —0—	♂ 9—7—5 —x— —0—	♂ 7—5—5 —x— —0—	♂ alte formule	♂ n	♀ 11—9—7 —x— —0—	♀ 9—7—5 —x— —0—	♀ 7—5—5 —x— —0—	♀ alte formule	♀ n
Dreapta	68 53,97	25 19,84	13 10,32	20 15,87	126	73 39,25	50 26,88	24 12,90	39 20,97	186
Stînga	29 23,02	40 31,75	18 14,28	39 30,95	126	45 24,19	68 36,56	32 17,20	41 22,04	186
Dr. + st.	97 38,49	65 25,79	31 12,30	59 23,42	252	118 31,72	118 31,72	56 15,05	80 21,51	372

Tabelul nr. 4

Main-line index

Sex \ Mînă	St.	Dr.	St. + dr.	n
♂	7,7	9,2	8,4	126
♀	7,1	8,7	7,9	186

Tabelul nr. 5

Dermatoglifele palmare și triradiusul axial

Sex	Mînă	Regiunea H	Regiunea T+I	Spațiul II	Spațiul III	Spațiul IV	Triradiusul axial t	Triradiusul axial t′	Triradiusul axial t″	Triradiusul axial tt′, tt″, t′ t″ etc.	N
♂	dr.	58 46,03	16 12,70	13 10,32	81 64,29	51 40,48	42 33,33	20 15,87	5 3,97	59 46,83	126
	st.	45 35,71	30 23,81	3 2,38	44 34,92	77 61,11	52 41,27	22 17,46	6 4,76	46 36,51	126
	dr.+ st.	103 40,87	46 18,25	16 6,35	125 49,60	128 50,79	94 37,30	42 16,67	11 4,36	105 41,67	252
♀	dr.	75 40,32	23 12,36	6 3,22	92 49,46	93 50,00	66 35,48	19 10,22	21 11,29	80 43,01	186
	st.	64 34,41	35 18,82	1 0,54	61 32,80	112 60,21	61 32,80	36 19,35	21 11,29	68 36,56	186
	dr.+ st.	139 37,36	58 15,59	7 1,88	153 41,13	205 55,11	127 34,14	55 14,78	42 11,29	148 39,78	372
♂ + ♀		242 38,78	104 16,66	23 3,68	278 44,55	333 53,36	221 35,42	97 15,54	53 8,49	253 40,54	624

peroneale sînt ceva mai frecvente la stîngul decît la dreptul, iar laţurile tibiale prezintă procente asemănătoare la ambele picioare (♂ şi ♀, tabelul nr. 6). Indiferent de picior şi de sex, repartiţia în suită a dermatoglifelor plantare se prezintă astfel:

arcuri > laţuri distale > verticile > laţuri peroneale > laţuri tibiale

Tabelul nr. 6

Dermatoglifele plantare

Regiunea	Piciorul stîng			Piciorul drept			Piciorul st. + dr.		
	♂	♀	♂+♀	♂	♀	♂+♀	♂	♀	♂+♀
O	316 49,76	536 57,63	852 54,44	303 47,72	522 53,13	825 52,72	619 48,74	1058 56,88	1677 53,58
D	156 24,57	218 23,44	374 23,90	188 29,61	239 25,70	427 27,28	344 27,09	457 24,57	801 25,60
P	54 8,50	53 5,70	107 6,84	50 7,84	50 5,38	100 6,39	104 8,19	103 5,54	207 6,61
T	23 3,62	31 3,33	54 3,45	22 3,46	36 3,87	58 3,71	45 3,54	67 3,60	112 3,58
F	— —	— —	— —	1 0,16	— —	1 0,06	1 0,08	— —	1 0,03
W	86 13,54	92 9,89	178 11,37	71 11,18	83 8,92	154 9,84	157 12,36	175 9,40	332 10,60
Nr. de regiuni	635	930	1565	635	930	1565	1270	1860	3130

În concluzie, se observă că dermatoglifele studiate se repartizează conform schemelor clasice, fără a se întîlni evidente abateri de la regulă. Pe baza datelor obţinute se constată că eşantionul se încadrează în limitele de variabilitate caracteristice populaţiilor europene.

REMARQUES SUR LES DERMATOGLYPHES CHEZ LA POPULATION DE CARAŞOVA (DÉP. DE CARAŞ-SEVERIN)

RÉSUMÉ

Les auteurs ont effectué des investigations dermatoglyphiques sur un échantillon de 313 habitants de Caraşova (dép. de Caraş-Severin).

La répartition des dermatoglyphes en fonction de la main et du sexe concorde en général avec les schémas classiques. Les données obtenues restent dans les limites de variation caractéristiques pour les populations européennes.

Institutul „Dr. V. Babeş“,
Laboratorul de antropologie Bucureşti

Primit în redacţie la 15 februarie 1977

CERCETĂRI HEMOTIPOLOGICE ÎN JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN

DE

SIMONA BERONIADE, RODICA GAGHEȘ, TATIANA DRĂGHICESCU și A. GAGHEȘ *

572.5 : 616.15

În vederea elaborării „Atlasului antropologic al Republicii Socialiste România", cercetările întreprinse de noi tind să acopere pe cît posibil întreg teritoriul țării. Subiecții testați au fost selecționați în așa fel încît să fie născuți de minimum trei generații în comuna sau satul respectiv.

Ne-am oprit asupra județului Caraș-Severin întrucît în ultimii ani, în cadrul cercetărilor hemotipologice, în această zonă a țării au fost introduse, pe lîngă determinările curente (sistemele AB0, MN, Rh (D), statusul secretor salivar (ABH), testul la PTC, sistemul Hp), și studiul variabilității altor proteine serice (Tf), precum și al unor sisteme enzimatice (fosfataza alcalină serică și LDH).

MATERIAL ȘI METODĂ

Materialul prezentat în lucrarea de față nu va reflecta situația din fiecare localitate în parte. Prelucrarea statistică a datelor recoltate, utilizarea testului χ^2 de conformitate și comparație ne-au permis o grupare a acestora pe zone mai întinse. Au fost examinați subiecți de ambele sexe dintr-un număr de 20 de localități, grupate în trei zone : sate situate în zona Dunării[1], pe valea Cernei[2] și în zona Reșiței[3].

O parte din date au fost deja publicate (1), (2), (5), (6), (7).

Pentru sistemele AB0, MN, Rh(D), testul PTC, statusul secretor salivar (ABH) și sistemul Hp au fost utilizate metodele curente de determinare. În ceea ce privește transferinele, am folosit electroforeza verticală în gel de poliacrilamidă (8), pentru LDH electroforeza orizontală în gel de amidon (3), iar pentru fosfatazele alcaline tot o migrare electroforetică în gel de amidon (4).

---

* Mulțumim și pe această cale cercetătorului științific Elena Radu pentru materialele puse la dispoziție.

[1] Berzasca, Bigăr, Girnic, Liubcova, Măcești, Padina Matei, Pescari, Pojejena, Ravensca, Sfînta Elena.

[2] Cornea, Cornereva, Mehadia, Plugova, Topleț.

[3] Carașova, Cilnic, Lindenfeld, Văliug.

REZULTATE

Rezultatele cercetărilor noastre sînt prezentate în tabelele nr. 1 şi 2.

Sistemul AB0. Pentru toate grupele, valorile se înscriu în limitele normale întîlnite în ţara noastră. Nu există diferenţe statistic semnificative între cele trei zone cercetate.

Tabelul nr. 1

Frecvenţa fenotipică a sistemelor studiate

Sistem	Fenotip	Nr.	Total		Zona Dunăre		Zona V. Cernei		Zona Reşiţa	
			nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%
AB0	A	6040	2556	42,32	1668	41,77	392	43,46	496	43,32
	B		996	16,49	707	17,71	140	15,52	149	13,01
	0		2135	35,35	1382	34,61	325	36,03	428	37,38
	AB		353	5,84	236	5,91	45	4,99	72	6,29
MN	M	5118	1199	23,43	899	22,52	82	25,15	228	28,11
	MN		3116	60,88	2511	62,92	166	50,92	439	54,13
	N		803	15,69	581	14,56	78	23,93	144	17,76
$Rh_{(D)}$	Rh	5594	4959	88,65	3616	91,06	406	84,94	937	81,83
	rh		635	11,35	355	8,94	72	15,06	208	18,17
ABH	Se	4859	2647	54,48	1777	47,42	258	79,14	612	77,86
	se		2212	45,52	1970	52,58	68	20,86	174	22,14
PTC	T	885	683	77,17	—	—	307	78,32	376	76,26
	t		202	22,83	—	—	85	21,68	117	23,74
Hp	Hp_1	926	116	12,53	—	—	41	11,92	75	12,82
	Hp_{2-1}		435	47,19	—	—	151	43,89	286	48,89
	Hp_2		373	40,28	—	—	159	44,19	224	38,29
Tf	CC	717	651	90,79	—	—	366	95,06	285	85,84
	CB		50	6,97	—	—	10	2,60	40	12,05
	CD		12	1,67	—	—	7	1,84	5	1,51
	BB		4	0,57	—	—	2	0,50	2	0,60
Fosfataza alcalină	I	860	582	67,67	—	—	290	76,32	292	60,83
	II		278	32,33	—	—	90	23,68	188	39,17
LDH	LDH	200	200	100,00	—	—	200	100,00	—	—

Sistemul MN. Se remarcă o creştere accentuată a factorului heterozigot MN (68,92%) pentru zona Dunării, însoţită de o scădere proporţională a celorlalţi doi factori, M şi N (22,52 şi, respectiv, 14,56%). În ceea ce priveşte satele din Valea Cernei, se constată un exces de subiecţi N (23,93%), asociat cu o scădere relativă a valorilor obţinute pentru M (22,15%).

Sistemul Rh(D). Se observă la acest sistem un număr relativ redus de cazuri rh (8,94%) pentru satele situate în zona Dunării.

Sistemul secretor salivar (ABH). De remarcat frecvenţa deosebit de crescută de nesecretori (52,58% !) pentru satele din zona Dunării.

Tabelul nr. 2

Frecvenţa genică a sistemelor studiate

Sistem	Genă	Nr.	Total	Zona Dunăre	Zona V. Cernei	Zona Reşiţa
AB0	p	6040	0,2810	0,2780	0,2833	0,2898
	q		0,1192	0,1266	0,1090	0,1015
	r		0,5998	0,5954	0,6077	0,6087
MN	m	5118	0,5387	0,5398	0,5061	0,5518
	n		0,4613	0,4602	0,4939	0,4482
$Rh_{(D)}$	R′	5594	0,6631	0,7010	0,6119	0,5737
	r′		0,3369	0,2990	0,3881	0,4263
ABH	S′	4859	0,3253	0,2749	0,5433	0,5295
	s′		0,6747	0,7251	0,4567	0,4705
PTC	T′	885	0,5222	—	0,5344	0,5128
	t′		0,4778	—	0,4656	0,4872
Hp	Hp^1	926	0,3579	—	0,3387	0,3726
	Hp^2		0,6421	—	0,6613	0,6274
Tf	C	717	0,9511	—	0,9728	0,9262
	B		0,0405	—	0,0180	0,0663
	D		0,0084	—	0,0092	0,0075

Testul PTC. Valorile obţinute pentru cele două zone se înscriu în limite normale.

Sistemul Hp. La ambele zone studiate, frecvenţele feno- şi genotipice se încadrează în limite normale pentru ţara noastră (1). Se observă o creştere a valorii genei Hp^1 la populaţia din zona Reşiţei (0,3726) faţă de cea din zona Cernei (0,3387).

Sistemul Tf. În ambele zone au fost depistate patru fenotipuri. Surprinzător de crescut ne apare fenotipul CB din zona Reşiţa (12,05% !).

Fosfataza alcalină serică. La grupa de pe valea Cernei, tipul II ne apare relativ scăzut (23,68%) faţă de valorile obişnuite pentru populaţia noastră (7).

LDH. Au fost efectuate determinări numai în zona valea Cernei. Nu a fost observată nici o variantă.

CONCLUZII

Din cercetarea de faţă, care a avut drept scop prezentarea sistematizată a datelor de hemotipologie din judeţul Caraş-Severin, se desprinde o încadrare în limite normale pentru ţara noastră a valorilor obţinute pentru sistemele AB0, MN, Rh(D), PTC, Hp şi LDH. Micile variaţii în plus sau în minus se întîlnesc şi în alte localităţi.

În ceea ce priveşte statusul secretor salivar (ABH), Tf şi fosfataza alcalină serică, sînt necesare studii suplimentare pentru explicarea rezultatelor surprinzătoare obţinute.

RECHERCHES ANTHROPOLOGIQUES DANS LE DÉPARTEMENT DE CARAŞ-SEVERIN

RÉSUMÉ

Les auteurs présentent les résultats systématisés des recherches hémotypologiques effectuées dans le département de Caraş-Severin (Roumanie).

En étudiant les systèmes AB0, MN, Rh(D), le test PTC, le système Hp et le LDH, on peut voir que leurs valeurs restent dans les limites habituelles pour notre pays.

En ce qui concerne le status sécréteur salivaire (ABH), le Tf et la phosphatase alcaline sérique, il sera nécessaire d'effectuer quelques études de plus, afin d'expliquer les résultats obtenus.

BIBLIOGRAFIE

1. Beroniade Simona, Dumitru Maria, Drăghicescu Tatiana, Aloman S., *Studiul actual al cercetărilor sistemului haploglobinic la români*, St. cerc. antropol., 1966, **3**, *2*, 189.
2. Beroniade Simona, Drăghicescu Tatiana, *Studiul repartiţiei şi transmiterii ereditare a factorilor M—N în România*, St. cerc. antropol., 1973, **10**, *2*, 197.
3. Blake N.M., Kirk R.L., Pryke E., Sinnett P., *Lactate Dehydrogenase Electrophoretic Variant in a New Guinea Highland Population*, Science, 1969, **163**, 701.
4. Boyer S.H., *Alkaline phosphatase in human sera and placentae*, Science, 1961, **134**, 1002.
5. Drăghicescu Tatiana, Beroniade Simona, Aloman S., *Efectul factorilor etnici şi al izolării genetice asupra frecvenţelor feno- şi genotipice ale grupelor Hp*, Comunicare la Ses. an. de com. ştiinţ., Inst. V. Babeş, 10.III.1976, Bucureşti.
6. Dumitrescu Maria, Danielescu Maria, Călăraşu Elena, Popovici C., *Aspectul hematoseric şi secretor*, în *Atlasul complex „Porţile de Fier"*, Edit. Academiei, Bucureşti, 1973.
7. Gagheş Rodica, Gagheş A., Aloman S., *Comparative study of the Alkaline Phosphatase phenotypes*, Ann. roum. Anthropol., 1976, **13**, 61.
8. Sutton M.E., Karp G. W. jr., *Adsorbtion of rivanol by potato starch in the isolation of transferrins*, Biochem. biophys. Acta, 1965, **107**, 153.

Institutul „Dr. V. Babeş",
Laboratorul de antropologie Bucureşti

Primit în redacţie la 15 februarie 1977

NOI CONTRIBUȚII PRIVIND VARIABILITATEA LIPIDEMIEI ȘI A COLESTEROLEMIEI ÎN DOUĂ POPULAȚII DIN DOBROGEA

DE

MARIA ISTRATE, GEORGETA MIU și ANA-CEZARINA BĂLTEANU

626.153.915/.922 : 572.5

În lucrarea de față vom urmări variabilitatea lipidemiei și a colesterolemiei la două populații din zona Deltei : Enisala și Sfîntu Gheorghe. Cele două populații cercetate prezintă diferențe atît în ceea ce privește mediul în care trăiesc, ocupațiile predominante, cît și deprinderile alimentare.

Astfel, satul Sfîntu Gheorghe reprezintă, prin condițiile și modul de viață, o comunitate specifică biotopului deltaic, prin faptul că majoritatea bărbaților se ocupă cu pescuitul, peștele fiind principalul furnizor de proteine și grăsimi de origine animală. Populația satului Enisala, deși situată în imediata apropiere a lacului Razelm, se ocupă în principal cu agricultura, peștele constituind totuși un element important în alimentație, deși în mai mică măsură decît la populația din Sfîntu Gheorghe.

Subiecții studiați, în vîrstă între 20 și 69 de ani, au fost în număr de 217 în satul Enisala și 155 în satul Sfîntu Gheorghe.

LIPIDELE TOTALE

Valorile medii ale lipidelor totale au fost calculate pentru ambele populații pe sexe și decade de vîrstă. Studiind această variabilitate, observăm o tendință de creștere a nivelului lipidelor cu vîrsta pînă la 60 de ani la bărbații din satul Enisala, după care urmează o stagnare în decada 60—69 de ani. În populația masculină a satului Sfîntu Gheorghe, creșterea nivelului lipidelor cu vîrsta se observă pînă la 50 de ani, urmînd o foarte ușoară scădere în decada 50—59 de ani și o scădere accentuată în decada 60—69 de ani.

Analizînd valorile medii ale lipidelor pentru etapa 20—49 de ani, observăm că între cele două populații masculine nu există nici o diferență, însă pentru etapa 50—69 de ani bărbații satului Sfîntu Gheorghe sînt net avantajați, prezentînd un nivel mediu al lipidelor mult mai scăzut față de cei din Enisala.

Tabelul nr. 1

Valorile medii ale lipidelor, calculate pe sexe şi decade de vîrstă

Decada de vîrstă (ani)	Bărbaţi					
	ENISALA			SFÎNTU GHEORGHE		
	N	M	σ	N	M	σ
20—29	15	5,39	1,38	15	5,32	0,90
30—39	32	6,30	1,70	16	6,66	1,09
40—49	28	6,86	2,02	26	6,70	1,57
50—59	19	7,25	2,27	13	6,33	1,31
60—69	6	7,25	1,32	10	5,45	0,90
20—49	75	6,31	1,85	57	6,33	1,26
50—69	25	7,25	2,08	23	5,95	1,23
	Femei					
20—29	28	5,18	1,02	17	5,11	0,80
30—39	28	6,33	1,64	15	6,02	1,23
40—49	29	6,92	1,52	16	6,47	1,14
50—59	18	7,61	1,99	15	6,72	1,44
60—69	14	8,07	1,79	12	7,13	1,92
20—49	85	6,15	1,62	48	5,85	1,25
50—69	32	7,75	1,90	27	6,90	1,68

La femei, creşterea nivelului lipidelor cu vîrsta este progresivă pînă la ultima decadă de vîrstă. Femeile din Sfîntu Gheorghe prezintă însă în toate decadele valori medii inferioare celor din Enisala. Nivelul mai scăzut al lipidelor totale în populaţia din Sfîntu Gheorghe s-ar explica prin consumul mai ridicat de peşte şi deci de grăsimi nesaturate.

Comparînd cele două sexe din ambele populaţii, observăm că pentru etapa 20—49 de ani femeile oferă valori medii ale lipidelor mai mici decît bărbaţii. În etapa 50—69 de ani, din contra, balanţa înclină net în favoarea bărbaţilor, nivelul lipidelor la bărbaţii din ambele populaţii fiind mai mic decît la femei.

Coeficienţii de corelaţie Brevais-Pearson între lipide şi vîrstă vin să confirme cele comentate anterior, remarcîndu-se totodată un dimorfism sexual mai accentuat în populaţia satului Sfîntu Gheorghe faţă de cea din Enisala.

Tabelul nr. 2

Coeficienţii de corelaţie şi regresie între lipide şi vîrstă

Seria	Bărbaţi		Femei	
	r	R	r	R
Enisala	+0,3170	+0,0564	+0,4518	+0,0818
Sfîntu Gheorghe	+0,0561	+0,0053	+0,4422	+0,0463

Studiind variabilitatea individuală a nivelului lipidelor, observăm că în ambele populaţii în etapa 20—49 de ani un procent mult mai mare de femei prezintă valori ale lipidelor sub 7,00 g$^0/_{00}$ în comparaţie cu bărbaţii. După vîrsta de 50 de ani, din contra, un procent mult mai mare de bărbaţi prezintă valori ale lipidelor sub 7,00 g $^0/_{00}$.

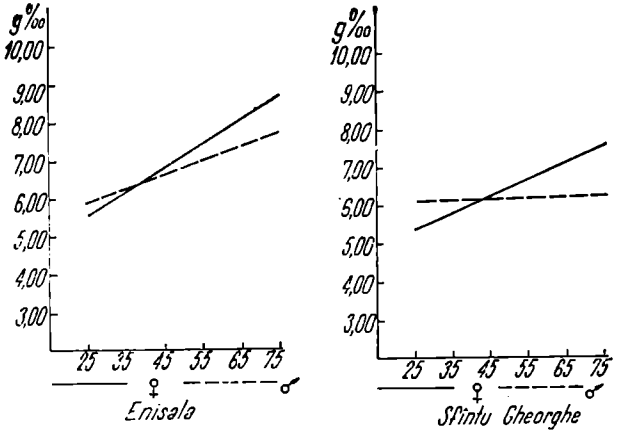

Fig. 1. — Variabilitatea lipidelor totale pe baza coeficienţilor de regresie.

Comparînd cele două populaţii în ceea ce priveşte variabilitatea individuală a lipidelor totale, observăm din nou un uşor avantaj la populaţia din Sfîntu Gheorghe.

Tabelul nr. 3

Repartiţia procentuală a subiecţilor în funcţie de lipidemie

Seria	Bărbaţi											
	20—49 ani						50—69 ani					
	x—7,0		7,1—11,0		11,1—x		x—7,0		7,1—11,0		11,1—x	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Enisala	49	65,33	26	34,66	—	—	16	53,33	14	46,66	—	—
Sfîntu Gheorghe	41	71,91	16	28,07	—	—	19	82,60	4	17,39	—	—
	Femei											
Enisala	64	75,29	21	24,70	—	—	11	30,55	23	63,88	2	5,55
Sfîntu Gheorghe	39	81,25	9	18,75	—	—	17	62,96	9	33,33	1	3,70

COLESTEROLUL

Variabilitatea valorilor medii ale colesterolului pe sexe şi decade de vîrstă urmează în linii mari cele observate la lipidele totale.

Din tabelul nr. 4 se remarcă faptul că dimorfismul sexual în ceea ce priveşte nivelul colesterolului este mai puţin accentuat în ambele populaţii

Tabelul nr. 4

Valorile medii ale colesterolului, calculate pe sexe şi decade de vîrstă

Decada de vîrstă (ani)	Bărbaţi					
	ENISALA			SFÎNTU GHEORGHE		
	N	M	σ	N	M	σ
20—29	15	1,64	0,27	15	1,62	0,27
30—39	32	1,75	0,31	16	1,88	0,32
40—49	30	1,93	0,38	26	2,00	0,40
50—59	19	2,09	0,38	13	2,10	0,35
60—69	6	1,95	0,22	10	1,85	0,35
20—49	77	1,80	0,35	57	1,87	0,38
50—69	25	2,01	0,36	23	2,00	0,37
	Femei					
20—29	28	1,65	0,24	17	1,68	0,26
30—39	28	1,79	0,28	15	1,81	0,37
40—49	29	2,02	0,40	15	1,95	0,34
50—59	18	2,13	0,27	15	2,04	0,48
60—69	14	2,19	0,37	12	2,16	0,35
20—49	85	1,82	0,35	47	1,81	0,34
50—69	32	2,19	0,33	27	2,09	0,47

pînă la vîrsta de 50 de ani, după care bărbaţii prezintă o colesterolemie mult mai mică decît femeile. Dimorfismul sexual mai puţin accentuat este ilustrat şi de coeficienţii de corelaţie Brevais-Pearson între colesterol şi vîrstă.

Tabelul nr. 5

Coeficienţii de corelaţie şi regresie între colesterol şi vîrstă

Seria	Bărbaţi		Femei	
	r	R	r	R
Enisala	+0,3720	+0,0126	+0,5513	+0,0163
Sf. Gheorghe	+0,2626	+0,0075	+0,3725	+0,0108

Variabilitatea individuală a valorilor colesterolului pentru subiecţii etapei 20—49 de ani arată că în ambele populaţii majoritatea subiecţilor prezintă valori sub limita de 2,00 g $^0/_{00}$. În etapa 50—69 de ani se remarcă un procent ridicat de femei cu hipercolesterolemie evidentă (2,6 — 3,0 g $^0/_{00}$) în populaţia satului Sfîntu Gheorghe.

Datele din literatură (7) arată că variaţiile privind mediile lipidelor şi ale colesterolului sînt strîns legate de alimentaţie, caracteristicile alimentaţiei de lungă durată a populaţiei constituind unul din factorii care influenţează homeostazia metabolismului lipidic.

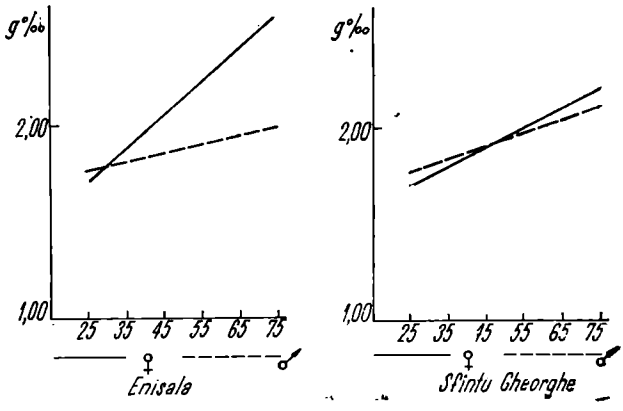

Fig. 2. — Variabilitatea colesterolului pe baza coeficienţilor de regresie.

În studiile noastre am încercat să facem o corelaţie între nivelul lipidelor totale şi al colesterolului şi regimul alimentar al celor două populaţii, prin efectuarea unor anchete alimentare în aceeaşi perioadă cu determinările biochimice.

Tabelul nr. 6

Repartiţia procentuală a subiecţilor în funcţie de colesterolemie

Seria	Bărbaţi											
	20–49 ani						50–69 ani					
	x–2,0		2,1–2,5		2,6–3,0		x–2,0		2,1–2,5		2,6–3,0	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Enisala	61	79,22	12	15,58	4	5,19	20	66,66	6	20,00	4	13,33
Sfîntu Gheorghe	39	68,42	13	22,80	5	8,77	13	56,52	9	39,13	1	4,34
	Femei											
Enisala	65	76,47	16	18,82	4	4,70	13	36,11	18	50,00	5	13,88
Sfîntu Gheorghe	33	70,21	13	27,65	1	2,12	15	55,55	6	22,22	6	22,22

Din analiza tabelului nr. 7 observăm că, deşi consumul de lipide din totalul caloric este destul de ridicat în ambele populaţii, totuşi valorile medii ale lipidelor şi colesterolului (cu foarte mici excepţii) se menţin în limitele normalului. Acest lucru ne-a determinat să ne gîndim în primul rînd la consumul ridicat de grăsimi nesaturate, care, după mulţi autori (Brönte-Stewart, Wood, Shioda, Kinsell, Olson), ar avea rolul de a scădea nivelul lipidelor serice şi mai ales al colesterolului. De asemenea, procentul de lipide totale consumate din totalul caloric este aproape egal la cele două populaţii. Procentul de lipide nesaturate din totalul caloric, ca de altfel şi raportul lipide nesaturate/lipide totale, este însă uşor crescut în populaţia satului Sfîntu Gheorghe. Acest lucru ar explica nivelul ceva mai scăzut al lipidelor plasmatice, presupunînd totuşi o mai mare stabilitate a metabolismului colesterolului.

Tabelul nr. 7

Raţia calorică şi cantitatea de lipide consumate de individ/zi

	Enisala	Sfîntu Gheorghe
Calorii	3665	4100
Lipide totale	125,70	146,20
Lipide totale % din consumul caloric	34,29	35,65
Lipide nesaturate	83,60	111,30
Lipide nesaturate % din consumul caloric	22,81	27,14
Lipide nesaturate/lipide totale	66,52	76,12

Un al doilea factor care ar influenţa favorabil nivelul lipidelor totale şi al colesterolului ar fi efortul fizic depus, date fiind ocupaţiile bărbaţilor din cele două populaţii.

Tabelul nr. 8

Frecvenţa profesiunilor bărbaţilor studiaţi în cele două populaţii (%)

Seria	Ţărani	Pescari	Muncitori	Funcţionari
Enisala	52,66	9,33	29,33	8,66
Sf. Gheorghe	—	79,67	14,63	5,68

Femeile din Sfîntu Gheorghe sînt în majoritate casnice, pe cînd cele din Enisala, dat fiind specificul agricol al satului, sînt angajate şi ele în munca cîmpului aproape la fel cu bărbaţii. Acest lucru ar explica dimorfismul sexual mai accentuat în populaţia din Sfîntu Gheorghe faţă de cea din Enisala.

CONCLUZII

Datele obţinute de noi în prezenta lucrare sprijină concepţia asupra orientării variabilităţii indicatorilor studiaţi (lipide şi colesterol) în conformitate cu sexul, vîrsta şi factorii ecologici (în special cu tipul de alimentaţie şi ocupaţia).

În adevăr, consumul mai ridicat de lipide nesaturate în Sfîntu Gheorghe determină la ambele sexe un nivel mai scăzut al lipidelor totale. Totuşi, diferenţe semnificative există numai între loturile de femei cuprinse între 20 şi 59 de ani ($T = 2{,}3225$).

Diferenţele sexuale sînt mai accentuate în populaţia din Sfîntu Gheorghe, dat fiind că bărbaţii, prin ocupaţiile lor, depun un efort fizic mai mare decît femeile, care în majoritate sînt casnice. La Enisala, aceste diferenţe sînt mai puţin accentuate, datorită faptului că ocupaţia de bază a populaţiei este agricultura, în care sînt angajate şi femeile.

NOUVELLES CONTRIBUTIONS CONCERNANT LA LIPIDÉMIE ET LA CHOLESTÉROLÉMIE CHEZ DEUX POPULATIONS DE DOBROGEA

RÉSUMÉ

La variabilité des indicateurs biochimiques (lipides et cholestérol) étudiée dans deux localités rurales de Dobrogea (Enisala et Sf. Gheorghe), différentes sous quelques aspects écologiques, offre des différences significatives (T = 2,3225) en ce qui concerne le niveau moyen des lipides chez les femmes âgées de 20 — 59 ans ; il est plus bas à Sf. Gheorghe, où la consommation des graisses non saturées est supérieure à celle d'Enisala. Cette différence n'est point enregistrée à l'égard du cholestérol. D'autre part, entre les lots masculins et féminins, les différences du niveau des lipides sont toujours plus élevées à Sf. Gheorghe qu'à Enisala, tandis que pour le cholestérol elles deviennent bien marquées chez les deux populations seulement après l'âge de 50 ans.

BIBLIOGRAFIE

1. Brauner R., Panaitescu Gh., Demayo A., Niţu V., Iamandi I., *Interrelaţii metabolice în ateroscleroză*, Med. int., 1968, **XX**, 12.
2. Cristescu Maria, Istrate Maria, Bălteanu Cezarina, *La variabilité de la lipidémie et de la cholestérolémie*, Ann. roum. Anthropol., 1976, **13**.
3. Das B.C., *Etude de la tension artérielle et du cholestérol en relation avec l'âge et le poids chez les hommes adultes du Bengal*, Biotypologie, 1959, **XX**, 4.
4. Drăghicescu Tatiana, Aloman S., *Cercetarea unor constante biochimice la populaţia rurală din Fundata*, St. cerc. antropol., 1968, **5**, 2.
5. Drăghicescu Tatiana, Aloman S., *Cercetarea unor constante bicchimice la populaţia rurală din satul Şirnea*, St. cerc. antropol., 1970, **7**, 1.
6. Dumitru-Tibera Maria, Morţun Maria, Drăghicescu Tatiana, *Constante bicchimice în populaţia din zona de deal din regiunea Oltenia*, St. cerc. antropol., 1965, **2**, 2.
7. Moga A., Hărăguş Şt., *Ateroscleroza*, Edit. Acad. R.P.R., Bucureşti, 1963.
8. Orha I., *Studiul unor factori de risc în apariţia şi dezvoltarea aterosclerozei*, Med. int., 1971, **XXIII**, 3.
9. Wood P.D.S., Shioda R., Kinsell L.W., *Reglarea metabolismului colesterolic prin regim alimentar*, Bul. inf., 1966, **6**, 12.

Centrul de cercetări biologice Iaşi,
Colectivul de ecologie umană şi paleontropologie

Primit în redacţie la 15 februarie 1977

ASPECTE DEMOGRAFICE PRIVIND DOUĂ COMUNITĂȚI DIN DOBROGEA

DE

P. SEVASTRU și SILVIA GHIGEA

577.4 : 312

Investigațiile efectuate asupra unor populații din Delta Dunării și limitrofe ei au avut în vedere principalele fenomene demografice, acestea servind la întregirea caracterizării populațiilor respective și oferind raporturi interesante cu unele particularități biologice și de mediu ale comunităților.

Lucrarea de față se referă pe scurt la cîteva aspecte demografice ale populațiilor umane din satele Enisala și Sfîntu Gheorghe, aflate primul în imediata vecinătate a lacului Razelm, iar cel de-al doilea la punctul de revărsare în mare a brațului Sfîntu Gheorghe.

Gradul de deschidere demografică. Din totalul căsătoriilor înregistrate în fiecare din cele două sate, grupate pe perioade de cîte zece ani, figura 1 reprezintă curba frecvenței endogame, în care ambii parteneri sînt localnici. Se remarcă, în afara unui „vîrf" ce corespunde unei deschideri

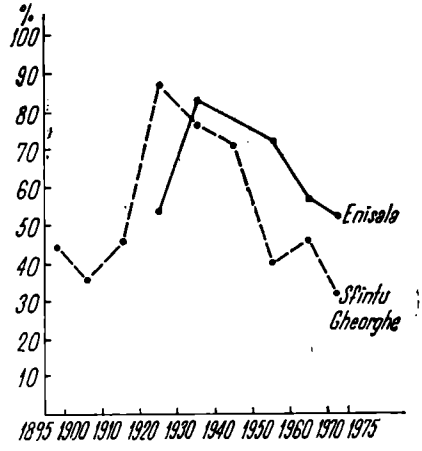

Fig. 1. — Variațiile valorilor indicelui de endogamie în satele Enisala și Sfîntu Gheorghe.

demografice foarte slabe, predominanța valorilor supramijlocii, cu tendință de scădere. Aceasta indică, în ansamblu, o moderată deschidere demografică ce tinde să se accentueze.

Față de alte sate studiate de noi anterior, unde, după o îndelungată perioadă de persistență a valorilor ridicate ale indicelui de endogamie,

urma o scădere aproape explozivă, coincizînd cu deschiderea demografică caracteristică azi majorității comunităților noastre sătești, valorile indicelui de endogamie al satelor Enisala și Sfîntu Gheorghe, după o primă perioadă de evoluție ascendentă, scad treptat în ultimele 4—5 decenii.

Accentuarea deschiderii demografice prin creșterea frecvenței căsătoriilor exogame, în care un partener este localnic și altul străin de sat, atrage după sine accentuarea gradului de heterogenitate a fondului biologic al populațiilor. Facem remarca unei frecvențe mai mari a căsătoriilor exogame în care femeia este partenerul străin de sat comparativ cu căsătoriile în care partenerul străin este bărbatul. Aceasta arată că femeile sînt aici principalii „agenți" ai heterogenizării. Situația inversă a fost întîlnită în satele Letea și C.A. Rosetti.

Condiția de sat azi relativ deschis demografic a localității Sfîntu Gheorghe se explică prin poziția sa de dublu port, la Dunăre și la Marea Neagră. În ceea ce privește satul Enisala, situația lui aproape similară se explică prin așezarea la un punct nodal al căilor de circulație ce fac legătura între Babadag—Jurilovca—Tulcea, Tulcea—Babadag.

Structura populațiilor după vîrstă și sex a fost reconstituită pentru trei momente din anii 1956, 1966 și 1975 în cazul satului Enisala și pentru două momente din anii 1966 și 1976 în cazul satului Sfîntu Gheorghe.

Pentru satul Enisala, grupa generațiilor 0—19 ani are o pondere relativ constantă, generațiile 20—64 de ani suferă o reducere, cu circa 4%, iar ponderea generațiilor vîrstnice (65 — x ani) crește cu 3—8%. Scăderea ponderii generațiilor adulte și creșterea celei a generațiilor vîrstnice reprezintă, pe de o parte, consecința creșterii duratei medii a vieții, iar pe de altă parte urmarea migrației spre centre urbane.

Mediana de vîrstă a populației ilustrează același lucru : 22,5 ani în 1956, 23,2 ani în 1966 și 24 de ani în 1975.

Raportul B/F *(sex ratio)* este echilibrat pe totalul populației la toate cele trei momente analizate. Pe grupe mari de vîrstă se remarcă, după cum era de așteptat, 1—2% în plus la sexul masculin în cazul vîrstelor tinere și la sexul feminin în cazul vîrstnicilor. Coeficienții de reînnoire a populației active se mențin peste valoarea de 1,5.

La Sfîntu Gheorghe se înregistrează într-o oarecare măsură o scădere a ponderii generațiilor tinere, menținerea constantă a generațiilor adulte și creșterea ponderii generațiilor vîrstnice (de la 4 la 8,17% între 1966 și 1976). Tendința de evoluție a structurii vîrstelor în sensul „îmbătrînirii" demografice este confirmată și de mediana de vîrstă : 26,5 ani în 1966 și 31 de ani în 1976.

Raportul B/F *(sex ratio)* este relativ bine echilibrat ; coeficientul de reînnoire a populației active este de 1,25 în 1976, ceea ce indică o creștere evidentă a ponderii generațiilor 40—64 de ani față de generațiile 15—39 de ani, aceasta fiind poate cea mai importantă schimbare în structura populației din Sfîntu Gheorghe în perioada 1966—1976.

Natalitatea și fertilitatea. La Enisala se remarcă valori mici ale acestor indicatori în perioada 1941—1945, consecință a celui de-al doilea război mondial, și valori ridicate în perioadele următoare, datorate recuperării „amînării" căsătoriilor întîrziate de război, restabilirii condițiilor de procreare, ameliorării condițiilor economice. Este de asemenea de semnalat revenirea natalității la valoarea de 20,7‰ în 1975 față de 15,8‰

în 1966, ca urmare a eficienței politicii demografice. Prin aceasta, sporul migratoriu negativ înregistrat între 1966 și 1975 este compensat, rezultînd un spor total pozitiv apreciabil.

Indicele de fertilitate generală atinge în 1975 154,67‰, valoare pe care o considerăm destul de ridicată.

În cazul satului Sfîntu Gheorghe se remarcă valorile mici ale natalității între 1916 și 1920 și 1941 și 1945, ca urmare a războaielor mondiale, și valori mari în perioadele de după război.

Nupțialitatea, exprimată prin indicele general, crește în ultimii 10 ani de la 7,74 la 10,20‰ la populația din Enisala și oscilează între 6,3 și 11,0‰ la Sfîntu Gheorghe.

Interesante ne apar oscilațiile vîrstei medii de căsătorie (fig. 2 și 3), care la bărbații din Enisala descrește treptat de la 25,21 ani între 1919 și

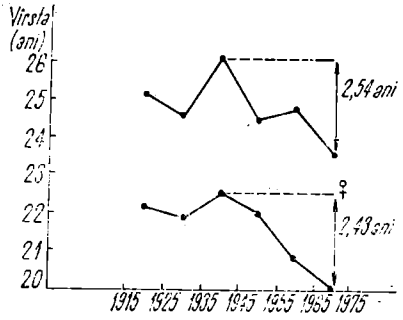

Fig. 2. — Variația vîrste medii la căsătorie la populația din Enisala.

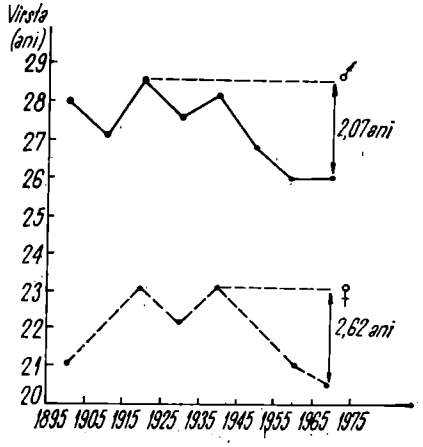

Fig. 3. — Variația vîrstei medii la căsătorie la populația din Sfîntu Gheorghe.

1925 la 23,60 ani între 1966 și 1975, cu un vîrf în perioada ultimului război mondial. Aceeași tendință de reducere a vîrstei la căsătorie se constată și la femei (de la 22,17 la 20,05 ani), de asemenea cu un vîrf în aceeași perioadă. Se remarcă pe figură paralelismul dintre oscilațiile vîrstei femeilor și a bărbaților.

La Sfîntu Gheorghe, vîrsta medie la căsătorie pentru bărbaţi descreşte treptat de la 28 de ani (între 1896 şi 1905) la 26 de ani (între 1966 şi 1976). La femei, această tendinţă este mai puţin evidentă, dar în orice caz sigură după al doilea război mondial. În perioada războaielor mondiale, amînarea multor căsătorii, decesele în rîndul tinerilor necăsătoriţi, condiţiile economice precare şi climatul psihic nefavorabil au fost cauze sigure ale căsătoriilor tardive.

În ceea ce priveşte **mortalitatea**, în ambele sate se manifestă tendinţa puternică de reducere, ajungîndu-se în ultimii ani la un indice general de 4,8‰ la Enisala şi de 8,4‰ la Sfîntu Gheorghe.

Vîrsta medie de deces creşte la Enisala în cazul bărbaţilor cu 36,92 ani în perioada 1966—1975 faţă de 1921—1925, în timp ce la femei această creştere atinge 49,90 ani. La Sfîntu Gheorghe, faţă de perioada 1926—1935, între 1966 şi 1975 vîrsta medie de deces creşte la bărbaţi cu 22,48 ani, iar la femei cu 36,25 ani. Creşterea vîrstei medii de deces este în ambele comunităţi mai substanţială la femei, ceea ce, credem, arată o receptivitate mai mare a sexului feminin la ameliorarea condiţiilor de viaţă, la care se adaugă rezistenţa biologică mai ridicată.

Schimbarea structurii vîrstelor, în sensul scăderii ponderii generaţiilor tinere prin migrare spre oraş, a determinat creşterea vîrstei medii de deces, dar influenţa hotărîtoare în această creştere a avut-o îmbunătăţirea atît a asistenţei medicale, cît şi a calităţii vieţii.

ASPECTS DÉMOGRAPHIQUES DANS DEUX COMMUNITÉS DE DOBROGEA

RÉSUMÉ

Une analyse démographique succincte de la population des villages de Sf. Gheorghe (Delta) et d'Enisala (complexe de Razelm) met en évidence une ouverture modérée avec tendance à une exogamie plus accentuée pendant ces derniers temps.

La structure des deux populations selon l'âge et le sexe indique une proportion favorable entre les groupes de générations et un équilibre normal entre les deux sexes.

Il faut cependant signaler une certaine diminution du pourcentage qui revient aux jeunes générations à Sf. Gheorghe et aux générations adultes à Enisala, en faveur des générations d'âge plus avancé, à la suite d'une longévité croissante et des migrations vers les centres urbains.

La natalité et la fertilité furent influencées d'une manière négative par les deux guerres mondiales, mais positive par les dernières mesures démographiques. De même le niveau de vie de plus en plus élevé et l'assistance médicale améliorée ont réduit la mortalité infantile et ont prolongé la durée de la vie.

L'âge moyen au moment du mariage a baissé continuellement, les périodes des deux guerres mondiales exceptées. Après la deuxième guerre, la moyenne a diminué jusqu'à des valeurs encore plus basses qu'avant la première guerre.

BIBLIOGRAFIE

1. Botezatu D., Sevastru P., Roșca Maria-Elena, *L'évolution de l'endogamie, des mariages mixtes dans une commune du Delta du Danube depuis la fin du XIXème siècle jusqu'à nos jours*, Ann. roum. Anthropol., 1976, **13**, 37.
2. Cristescu Maria, Botezatu D., Roșca Maria-Elena, Bălteanu Cezarina, Ghigea Silvia, Miu Georgeta, Sevastru P., *Aspecte demografice la populația din Crișan*, St. cerc. antropol., 1975, **12**, 53.
3. Gomilla D., *Les Bedik*, Montréal, 1971.
4. Pressat R., *Analiza demografică*, București, 1974.
5. Roșca Maria-Elena, Sevastru P., Tudose Olimpia, *Aspecte demografice într-o populație endogamă din Țara Oașului*, St. cerc. antropol., 1976, **13**, 41.

Centrul de cercetări biologice Iași,
Colectivul de ecologie umană și paleoantropologie

Primit în redacție la 15 februarie 1977

CERCETĂRI DE ANTROPOLOGIE CONSTITUȚIONALĂ OCUPAȚIONALĂ ÎN SECTOARE DE MUNCĂ EXPUSE TEMPERATURILOR RIDICATE

DE

ELENA D. RADU, CAMELIA LUNGU, IONEL STĂNESCU și DAN CIOTARU

572.512.025 : 613.6

Prezenta lucrare reprezintă primul studiu de antropologie ocupațională industrială românească asupra structurii constituționale somatice a unor muncitori care își desfășoară munca în condițiile de supraîncărcare calorică ale unei turnătorii de oțel.

S-a plecat de la premisa că toleranța la căldură în unele sectoare de muncă ar avea o determinare constituțională și că condițiile de microclimat ar reprezenta principalii factori selectivi în adaptarea organismului la un anumit gen de muncă.

MATERIAL ȘI METODĂ

Cercetarea noastră a fost efectuată asupra unui număr de 418 muncitori din trei sectoare de muncă (Pregătire, Formare, Curățitorie) ale unei turnătorii de oțel.

Pentru testarea gradului de disconfort termic s-a aplicat un chestionar de toleranță individuală la căldură.

Pentru determinarea tipologiei constituționale a fost aplicată metoda antropometrografică a lui Luigi Brian.

Au fost consemnate în fișele individuale profesiunea, vechimea în profesiune, un număr de 12 dimensiuni somatice constituționale, grupa de sînge și răspunsul la chestionarul de toleranță la căldură.

DISCUȚII

În sectoarele de muncă studiate de noi, principalul factor de suprasolicitare a mediului îl constituie temperatura.

„Selecția prin neadaptare", care acționează printr-un mecanism de cernere, menținînd într-o profesiune indivizi avînd o anumită conformație somatică și îndepărtînd indivizii inadecvați din punct de vedere somatic (ipoteză avansată de noi prin 1971), se exercită în aceste condiții de microclimat asupra toleranței la căldură.

Se consideră deci temperatura ca principalul factor de selecţie în adaptarea la muncă în sectoarele de activitate studiate de noi.

Supraîncărcarea calorică poate duce la o intoleranţă termică, care poate genera o scădere a eficienţei muncii, creşterea incapacităţii temporare de muncă, creşterea numărului de erori, creşterea absenteismului şi, în sfîrşit, fluctuaţia forţei de muncă, ca o tentativă de adaptare eşuată.

În ce măsură toleranţa la căldură poate avea o determinare constituţională, cunoscut fiind faptul că unii oameni tolerează foarte bine căldura, în timp ce alţii o tolerează foarte greu. Cunoscînd tipologia constituţional-somatică a indivizilor care tolerează o încărcare calorică deosebită, se pot aduce informaţii preţioase în acţiunea de orientare şi de selecţie profesională în aceste sectoare de muncă. Din analiza indicatorilor de variabilitate dimensională somatică (tabelele nr. 1, 2, 3 şi 4) se constată că

Tabelul nr. 1

Variabilitatea dimensională somatică a unei serii de muncitori de la o turnătorie de oţel

Nr. crt.	Dimensiuni somatice	N	Valori extreme	$\bar{x} \pm m$	$\pm \sigma$	CV
1	Greutatea	418	44— 118	66,60±0,50	10,20	15,33
2	Statura	418	1500—1890	1666,91±3,25	66,46	3,99
3	Înălţ. şezîndă	418	785— 985	876,41±1,65	33,78	3,85
4	Lung. membr. inferior	418	645—1020	784,63±2,48	50,70	6,46
5	Înălţ. anterioară torace	418	147— 305	197,67±0,97	19,86	10,05
6	Diam. ant.-post. toracic	418	124— 284	214,38±1,00	20,32	9,48
7	Diam. biacromial	418	310— 438	380,86±0,95	19,40	5,09
8	Diam. biiliac	418	208— 390	293,71±0,93	19,09	6,50
9	Circ. torace repaus	418	790—1180	923,62±3,25	66,41	7,19
10	Circ. abdomen	418	660—1300	843,22±4,87	99,69	11,82
11	SST plan aşezat	418	497— 645	581,61±1,87	38,19	6,57
12	XY plan aşezat	418	300— 455	383,95±1,25	25,47	6,63

Tabelul nr. 2

Variabilitatea dimensională somatică a muncitorilor din sectorul Turnare-Pregătire

Nr. crt.	Dimensiuni somatice	N	Valori extreme	$\bar{x} \pm m$	$\pm \sigma$	CV
1	Greutatea	153	50— 95	67,35±0,78	9,63	14,30
2	Statura	153	1532—1890	1674,60±5,27	65,20	3,89
3	Înălţ. şezîndă	153	800— 985	881,89±2,49	30,84	3,50
4	Lung. membr. inferior	153	709—1020	793,56±3,60	44,50	5,61
5	SST plan aşezat	153	507— 687	586,36±2,26	28,00	4,78
6	XY plan aşezat	153	330— 450	385,94±2,07	25,57	6,63
7	Înălţ. anterioară torace	153	160— 305	200,64±1,57	19,36	9,65
8	Diam. ant.-post. toracic	153	175— 284	216,21±1,60	19,72	9,12
9	Diam. biacromial	153	341— 428	383,45±1,52	18,76	4,89
10	Diam. biiliac	153	255— 340	295,29±1,44	17,72	6,01
11	Circ. torace repaus	153	790—1070	935,98±5,19	64,24	6,86
12	Circ. abdomen	153	670—1140	850,76±8,26	102,12	12,00

muncitorii care lucrează în condiţii de temperatură ridicată se caracterizează printr-o structură somatică relativ omogenă, deşi ei fac parte din sectoare de muncă diferenţiate sub raportul solicitării prin muncă.

Sub aspectul conformației somatice, se semnalează eutrofie cu tendință de variabilitate spre hipotrofie, mezosomie cu tendință de variabilitate spre dolicosomie.

Tabelul nr. 3

Variabilitatea dimensională somatică a muncitorilor din sectorul Turnare-Formare

Nr. crt.	Dimensiuni somatice	N	Valori extreme	$\bar{x} \pm m$	$\pm \sigma$	CV
1	Greutatea	138	47— 113	66,03±0,82	9,58	14,51
2	Statura	138	1500—1817	1661,96±5,64	66,24	3,99
3	Înălț. șezindă	138	815— 955	887,69±2,51	29,51	3,32
4	Lung. membr. inferior	138	645— 895	778,92±3,57	41,90	5,38
5	SST plan așezat	138	530— 653	582,91±4,48	52,64	9,03
6	XY plan așezat	138	332— 455	387,54±2,27	26,70	6,89
7	Înălț. anterioară torace	138	153— 243	195,95±1,64	19,21	9,80
8	Diam. ant.-post. toracic	138	124— 280	210,51±1,83	21,52	10,22
9	Diam. biacromial	138	315— 420	383,70±1,38	16,25	4,24
10	Diam. biiliac	138	248— 355	291,24±1,41	16,55	5,68
11	Circ. torace repaus	138	790—1160	917,32±5,27	61,88	6,75
12	Circ. abdomen	138	670—1170	834,29±8,23	96,69	11,59

Tabelul nr. 4

Variabilitatea dimensională somatică a muncitorilor din sectorul Curățitorie

Nr. crt.	Dimensiuni somatice	N	Valori extreme	$\bar{x} \pm m$	$\pm \sigma$	CV
1	Greutatea	127	44— 118	66,31±1,01	11,43	17,24
2	Statura	127	1515—1825	1663,04±5,99	67,50	4,06
3	Înălț. șezindă	127	785— 970	857,56±2,99	33,67	2,99
4	Lung. membr. inferior	127	680— 890	780,06±4,19	47,20	6,05
5	SST plan așezat	127	497— 645	574,48±2,45	27,64	4,81
6	XY plan așezat	127	300— 440	377,65±2,01	22,69	6,01
7	Înălț. anterioară torace	127	147— 296	195,85±1,84	20,71	10,57
8	Diam. ant.-post. toracic	127	185— 290	216,39±1,69	19,05	8,80
9	Diam. biacromial	127	310— 438	374,66±1,93	21,73	5,80
10	Diam. biiliac	127	208— 390	294,50±2,01	22,56	7,66
11	Circ. torace repaus	127	790—1180	915,56±5,52	62,24	6,80
12	Circ. abdomen	127	660—1300	849,50±8,80	99,14	11,67

Din punctul de vedere al structurii constituțional-somatice se înregistrează (tabelul nr. 5) predominanța tipului constituțional longilin (49,3%), urmat de tipul constituțional brevilin (39,7%). Se semnalează o mai bună toleranță termică de către tipul constituțional longilin micromorf, caracterizat prin cea mai mică suprafață corporală medie (1,613), cea mai mică greutate și cel mai mic indice de plenitudine corporală (1,31). Tipurile constituționale breviline, indiferent de gradul de dezvoltare, se caracterizează prin greutate și indicele de plenitudine corporală Rohrer semnificativ mai mari față de tipurile longiline.

În ceea ce privește dinamica tipurilor constituționale în funcție de vîrstă, se semnalează că, pe măsura înaintării în vîrstă, au loc o descreștere a

frecvenţei tipului constituţional longilin şi o creştere a frecvenţei tipului constituţional brevilin. Se semnalează că pentru prima clasă de vîrstă de 20—29 de ani predominanţa tipului constituţional longilin este apre-

Tabelul nr. 5

Variabilitatea unor dimensiuni şi indici conformativi somatici în funcţie de tipul constituţional

Tipul constituţional	Supr. corp.	Statura	Greutatea	Ind. Rohrer
Longilin megamorf	1,836	1730,74	70,64	1,37
Longilin micromorf	1,613	1635,46	57,04	1,31
Brevilin megamorf	1,861	1687,00	75,79	1,59
Brevilin micromorf	1,686	1628,75	62,40	1,45

ciabilă (70,2%). Dinamica frecvenţei tipurilor constituţionale în funcţie de vechimea în profesiune indică de asemenea preponderenţa într-o măsură mai mare sau mai mică a tipului constituţional longilin pentru toate clasele de vechime (tabelele nr. 6 şi 7).

Tabelul nr. 6

Dinamica tipurilor constituţionale pe clase de vîrstă

Tipul constituţional	20—29 ani		30—39 ani		40—49 ani	
	N	%	N	%	N	%
Longilini	66	70,2	46	53,5	75	50,6
Brevilini	28	29,8	40	46,5	73	49,4

Tabelul nr. 7

Dinamica tipurilor constituţionale pe clase de vechime în profesiune

Tipul constituţional	x — 9 ani vechime		10 — 14 ani vechime		15 — 19 ani vechime		20 — 25 ani vechime	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Longilini	62	69,7	42	60,0	46	53,5	54	51,4
Brevilini	27	30,3	28	40,0	40	46,5	51	48,6

În ceea ce priveşte simptomatologia intoleranţei la căldură, se consemnează că tipurile constituţionale longiline prezintă cea mai scăzută frecvenţă pentru simptomele cercetate, indiciu al unei mai bune adaptări la condiţiile de muncă din turnătorie. Nu s-a găsit o corelaţie satisfăcătoare între patologia profesională şi tipologia constituţională.

Deşi se înregistrează predominanţa tipului constituţional longilin în sectoarele expuse temperaturilor ridicate, toleranţa la căldură pare să fie corelată mai mult cu gradul de dezvoltare al tipurilor constituţionale.

RECHERCHES ANTHROPOLOGIQUES SUR LA CONSTITUTION OCCUPATIONNELLE DANS LES SECTEURS SOUMIS AUX TEMPÉRATURES ÉLEVÉES

RÉSUMÉ

Le présent travail représente des études orientées, pour la première fois, vers une recherche anthropologique de la constitution occupationnelle des travailleurs qui mènent leur travail dans les conditions de stress thermique d'une fonderie d'acier.

En partant de l'idée que la tolérance à la chaleur a une détermination constitutionnelle et que les conditions de microclimat représentent les principaux facteurs sélectifs dans l'adaptation de l'organisme à un certain genre de travail, on signale une tolérance thermique meilleure pour le type de constitution longiligne micromorphe, par rapport aux autres types constitutionnels.

Si le type constitutionnel longiligne est prédominant pour toutes les classes d'âge et d'ancienneté dans la profession, la tolérance à la chaleur paraît être mieux corrélée avec le degré de développement des types constitutionnels.

Institutul „Dr. V. Babeș",
Laboratorul de antropologie București

Primit în redacție la 15 februarie 1977

STRUCTURA OCUPAȚIONALĂ ȘI MEDIUL SOCIAL-ISTORIC ÎN METODOLOGIA CERCETĂRII AXIOLOGICE A CULTURII POPULAȚIILOR DIN BEREVOEȘTI ȘI CÎMPULUNG (JUD. ARGEȘ)

DE

VASILE V. CARAMELEA și CEZARA MIHĂESCU

572.025/.026

Structura ocupațională constituie unul dintre elementele incluse în conținutul mediului social-istoric, în cadrul căruia se explică valorile sistemului socio-cultural al oricărei comunități umane. Cercetările de specialitate de pînă acum au relevat că dominanța valorilor orientative ale culturii unei comunități variază nu numai în funcție de ecologie, de mediul urban sau rural, de dezvoltarea unei populații, de sex și de grupa de vîrstă căreia îi aparțin indivizii cercetați, ci și după ocupația lor.

În acest scop s-a întreprins cercetarea structurii ocupaționale a două comunități sociale, satul Berevoești și orașul Cîmpulung.

La origine, aceste două comunități umane învecinate au cunoscut forma socială a *obștii agrare*. Amîndouă au fost așezări de țărani liberi, moșneni, cu teritoriile alăturate, două grupe de populație care se ocupau în principal de cultivarea pămîntului și creșterea animalelor.

Ulterior, comunitatea socială cîmpulungeană începe să se diferențieze ocupațional de comunitatea berevoeșteană. Astfel, în timp ce satul Berevoești continuă să rămînă o comunitate cu o structură ocupațională agricolă, Cîmpulungul se transformă într-un „oraș-tîrg", în structura lui ocupațională începînd să dețină ponderea principală *negustorimea* și *meșteșugărimea*. Această structură ocupațională, care caracterizează îndeosebi Cîmpulungul medieval, mai este încă „proiectată pe sol", cum spune sociologul german Georg Simmel sau istoricul francez Albert Grenier.

Cîmpulungenii disting și astăzi în organizarea istorică teritorială a vetrei vechi a orașului străzile și „mahalalele", devenite cartiere destul de centrale ale urbei lor : „Olari", „Șubari" („Șubești"), „Tabaci", „Fierari" etc., care păstrează și amintirea vechilor bresle ale acestui oraș. Alături de ele se mențin și vestigiile străvechei structuri ocupaționale de agricultori, păstrate, și deci mărturisite, prin existența unei „cooperative agricole de producție" a orașului Cîmpulung.

Atît orașul Cîmpulung, cît și satul Berevoești cunosc în prezent un rapid și intensiv proces de *industrializare socialistă*, cu o economie dezvoltată planificat.

Dezvoltarea procesului de industrializare este reflectată, între altele, de transformările ce au loc în structura ocupațională, prin creșterea

ponderii ce o deține populația ocupată în sectorul industrial concomitent cu diminuarea ponderii lucrătorilor din agricultură.

Apare și se dezvoltă și un proces de *modernizare*, care în dinamica lui este reflectat, între altele, de indicatorul „servicii sociale". Acest indicator are o pondere din ce în ce mai mare în structura ocupațională pe seama diminuării volumului populației ocupate în sectorul agricol.

În intervalul 1973—1975, cînd la Cîmpulung și Berevoești, în baza unei colaborări internaționale, au fost efectuate cercetări asupra sistemului de valori al populației, s-a urmărit, în cadrul mediului social-istoric, și dinamica structurii ocupaționale (tabelul nr. 1).

Tabelul nr. 1

Dinamica structurii ocupaționale (%) a populației din Berevoești și Cîmpulung în intervalul 1973—1975

Sector de activitate	Anii					
	1973		1974		1975	
	Cîmpulung	Berevoești	Cîmpulung	Berevoești	Cîmpulung	Berevoești
Industrie și construcții	63,0	48,0	62,0	61,0	59,0	71,0
Agricultură	5,0	42,0	4,0	31,0	4,0	20,0
Servicii sociale	32,0	10,0	34,0	8,0	37,0	9,0

Urmărind datele înscrise în tabel, se constată că în 1975 populația care lucrează în agricultură reprezintă un procent scăzut atît la Berevoești, cît și la Cîmpulung, majoritatea locuitorilor fiind ocupați în industrie și în servicii sociale. De remarcat că la Berevoești ponderea populației din industrie crește semnificativ, atingînd în decurs de numai doi ani 71%.

La Cîmpulung se înregistrează o creștere deosebită a ponderii populației din sectorul „servicii sociale", la care apelează în egală măsură atît locuitorii orașului, cît și cei ai satului Berevoești, mulți dintre ei muncitori navetiști. Așa se explică de ce sectorul „servicii sociale" deține la Berevoești în structura ocupațională a satului o pondere mică și totodată staționară.

Cercetarea axiologică a culturii populațiilor din comunitățile Cîmpulung și Berevoești a evidențiat, în primul rînd, un proces de modernizare prin transformarea sau schimbarea în cadrul sistemului socio-cultural a unor valori dominante.

În al doilea rînd, a fost relevat, ca expresie a unor valori focale, un proces de *omogenizare* a celor două subculturi, una urbană (Cîmpulung) și alta rurală (Berevoești), contribuindu-se la realizarea unui „pattern cultural" tot mai unitar, la structura uneia și aceleiași personalități de bază a populației din zona cercetată.

Procese de modernizare și de omogenizare au fost puse în evidență prin cercetări întreprinse și în alte zone ale țării, ca Argeș, Suceava, Dîmbovița, Țara Oașului, Țara Oltului, Mărginimea Sibiului etc. Prin comparații interzonale se deduce tendința de realizare a unei configurații culturale al cărei specific va reflecta pe deplin „caracterul național" al poporului român. Unele direcții în care se efectuează analiza materiale-

lor de teren implică, între altele, cunoașterea structurii ocupaționale.

În concluzie, din nevoi de ordin metodologic, pentru a pune în valoare gnoseologică datele de ordin axiologic socio-cultural, antropologii sociali și sociologii comparativiști trebuie să asocieze, la studiul valorilor culturii, studiul structurii ocupaționale. Se impune alcătuirea și asigurarea eșantioanelor de populație reprezentative pentru cercetarea concretă a valorilor culturii unui grup uman, interpretarea corectă a rezultatelor cercetării, explicarea științifică a anumitor procese ce apar și se dezvoltă.

De altfel, aproape toate instrumentele de cercetare axiologică a culturii cuprind în structura lor indicatori pentru cunoașterea, odată cu valorile, și a structurii ocupaționale a comunității cercetate.

LA STRUCTURE OCCUPATIONNELLE ET LE MILIEU SOCIO-HISTORIQUE DANS LA MÉTHODOLOGIE AXIOLOGIQUE DE LA CULTURE DES POPULATIONS HABITANT BEREVOEȘTI ET CÎMPULUNG (DÉP. d'ARGEȘ)

RÉSUMÉ

La structure occupationnelle est un des facteurs constitutifs du milieu social historique par lequel on peut expliquer le système des valeurs socio-culturelles de toute collectivité humaine.

Parmi les recherches à caractère international concernant le système des valeurs, effectuées au cours des années 1973 — 1976 à Berevoești et Cîmpulung, il faut mentionner en premier lieu l'observation de la dynamique de la structure occupationnelle. Cette direction dans l'activité des recherches non seulement a assuré le concret de celle-ci et, au point de vue méthodologique, des échantillons représentatifs pour les deux populations, mais a servi aussi à expliquer et à motiver scientifiquement le niveau du développement des processus d'industrialisation, de modernisation et d'homogénéisation des subcultures urbaine et rurale, ainsi que la tendance vers une configuration culturelle remarquable par la spécificité nationale.

Au point de vue gnoséologique, l'étude axiologique exige donc, de la part des anthropologues et sociologues comparatistes, une étude sur la dynamique de la structure occupationnelle dans le milieu social historique des populations observées.

BIBLIOGRAFIE

1. Anghel Remus, *The pilot stations part in achieving the researches programme of the romanian social and cultural anthropology. Theories and methodes*, Ann. roum. Anthropol., 1973, **10**, 103—109.

2. Banks Pendleton E., *Value orientations and industrialization among yugoslav peasants*, Amer. anthrop. Ass., 1968.

3. Banks Pendleton Eugene, *Values and cultural ecology in a rapidly modernizing district in Romania*, American Anthropological Association annual meeting, Mexico City, November, 1974.
4. Caramelea V. Vasile, *Orientări de valoare în configurația culturii grupurilor umane „stație-pilot" Cîmpulung și Berevoești*, Universitatea din București, Laboratorul sociologic, Caiete de studii, referate și dezbateri, 1975, 6.
5. Caramelea V. Vasile, Geană Gh., Ploeșteanu Georgeta, *An integralist dynamic anthropological inquiri on a changing culture. The experimentation a theoretical-methodological model in two romanian pilot stations*, Southern Anthropological Society, Florida, 1975.
6. Geană Gh., *Theoretical methodological aspects in the study of the national character of the romanian people. Experiment of cultural anthropology carrying out in the pilot stations Cîmpulung-Muscel and Berevoești-Argeș*, Ann. roum. Anthropol., 1973, **10**, 95—101.
7. Zamfir Elena, *Caracterul sistemic al cercetărilor antropologice din „stațiile-pilot" Berevoești și Cîmpulung*, St. cerc. antropol., 1973, **10**, 221—226.

Institutul „Dr. V. Babeș",
Laboratorul de antropologie București

Primit în redacție la 15 februarie 1977

INDICATORI ÎN DEZVOLTAREA CAPACITĂȚII DE COMUNICARE LA COPII

DE

ION OPRESCU

572.026 : 616 – 053.2

În cadrul temei de cercetare „Creștere și dezvoltare" am efectuat investigații de antropologie cultural-lingvistică cu metodele și tehnicile de lucru cunoscute ale acestei discipline. Conceptul de la care am pornit a fost relația limbă—gîndire—cultură. Am urmărit cum se dezvoltă la nivelul întregului grup mijloacele de comunicare verbale și neverbale. Menționăm că în comportamentul comunicațional al școlarilor mici există încă urme din perioada preșcolară; ei continuă să uzeze, spre exemplu, mijloace de comunicare neverbale (dar și verbale), anumite modulații ale vocii, pauze etc.

Am prelucrat datele obținute pe baza probelor de limbă culese de la un eșantion, format din 28 de elevi (14 băieți și 14 fete), în două serii, și anume în 1975, cînd erau în clasa I, și în 1976, cînd erau în clasa a II-a. Aceste două seturi le-am comparat între ele după următorii indicatori: 1) viteza de vorbire; 2) măsurarea comunicării, abilitatea de comunicare sau densitatea semantică; 3) coeficientul de redundanță; 4) frecvența calificativelor și a diminutivelor.

Viteza de vorbire crește în clasa a II-a față de clasa I. Reține atenția viteza de vorbire mai mare a fetelor față de băieți, aspect comparabil cu eșantioanele de adulți în care cercetările atît din țară cît și din străinătate au arătat că femeile vorbesc mai repede decît bărbații.

Tabelul nr. 1

Viteza de vorbire

Data recoltării probelor	Sexul	Număr total cuvinte	Timpul (secunde)	Viteza, cuvinte pe minut
Cl. I (1975)	băieți	407	411	59,40
	fete	388	365	63,78
	Total	795	776	59,88
Cl. II (1976)	băieți	347	291	71,52
	fete	587	421	83,64
	Total	934	712	78,66

Măsurarea comunicării (abilitatea de comunicare sau densitatea semantică) se obține raportînd numărul total de substantive și verbe la numărul total de cuvinte.

Abilitatea de comunicare scade de la un an la altul ; fetele se dovedesc mai constante (0,358—0,367). De menţionat că indicii scad sub media abilităţii de comunicare pe care am calculat-o pentru eşantioanele de adulţi (0,420). Rămîne de văzut cum vor evolua în anul următor.

Tabelul nr. 2

Abilitatea de comunicare

Data recoltării probelor	Sexul	Număr total cuvinte	Total subst. + verbe	Abilitatea de comunicare	Subst.+verbe fără repet.	Abilitate fără repet.
Cl. I (1975)	băieţi	407	184	0,452	142	0,348
	fete	388	139	0,358	109	0,280
	Total	795	323	0,406	251	0,315
Cl. II (1976)	băieţi	347	141	0,406	120	0,345
	fete	587	216	0,367	186	0,316
	Total	934	357	0,382	306	0,285

Dacă facem însă raportul dintre numărul total de cuvinte şi numărul de substantive şi verbe ce nu se repetă, vom constata că abilitatea de comunicare scade în general, dar creşte la fete, ceea ce ne-ar putea sugera ideea unei mai rapide dezvoltări intelectuale a fetelor.

Coeficientul de redundanţă l-am calculat după următoarea formulă : numărul de substantive plus verbe înmulţit cu 100, împărţit la numărul total de cuvinte. Socotind că substantivele şi verbele poartă greutatea încărcăturii semnificative, am însumat acele substantive şi verbe care se repetă în discursul aceluiaşi subiect. Rezultatele obţinute par expresive.

Tabelul nr. 3

Coeficientul de redundanţă

Data recoltării probelor	Sexul	Subst. + verbe care se repetă	Număr total cuvinte	Coeficientul de redundanţă
Cl. I (1975)	băieţi	42	407	10,31
	fete	30	388	7,73
	Total	72	795	9,05
Cl. II (1976)	băieţi	21	347	6,05
	fete	69	587	11,75
	Total	90	934	9,63

Coeficientul de redundanţă creşte pe total nesemnificativ de la un an la altul ; în schimb scade la băieţi de la 10,31 la 6,05 (cu aproximativ 40% !) şi creşte la fete de la 7,73 la 11,75 (cu circa 35% !).

Frecvenţa calificativelor şi a diminutivelor. Ne-a surprins faptul că în datele culese în 1975, deci în clasa I, într-un total de 795 de cuvinte existau numai 7 calificative (adjective şi verbe). În schimb am înregis-

trat 58 de diminutive. În clasa a II-a se înregistrează 23 de calificative și 51 de diminutive, deci o ușoară scădere a acestora din urmă și o triplare a calificativelor. Se remarcă o îmbogățire a mijloacelor de comunicare fără să se renunțe la marca vîrstei, diminutivul.

Tabelul nr. 4

Calificative și diminutive

Data recoltării probelor	Sexul	Număr total cuvinte	Calificative	Diminutive
Cl. I (1975)	băieți	407	2	37
	fete	388	5	21
	Total	795	7	58
Cl. II (1976)	băieți	347	4	25
	fete	587	19	26
	Total	934	23	51

CONCLUZII

Comparativ cu viteza medie de vorbire la eșantioanele de adulți, copiii au o viteză mai scăzută (78 de cuvinte pe minut la copii față de 86 de cuvinte pe minut la adulți). Fetele vorbesc mai repede decît băieții, dar mai redundant. Abilitatea de comunicare scade în clasa a II-a. Remarcăm relativa abundență a diminutivelor și creșterea marcată a numărului de calificative în clasa a II-a față de clasa I.

Putem afirma existența la nivelul mijloacelor de comunicare verbale (viteza de vorbire și coeficientul de redundanță) a unui dimorfism sexual, care apare în clasa a II-a, deci în jur de 8 ani. Acest dimorfism mai poate fi semnalat și la alți indicatori.

Compararea datelor obținute pe copii cu cele obținute pe adulți arată cum la anumiți indicatori copiii nu au atins performanțele adulților (ex. viteza de vorbire), iar la alți indicatori cifrele medii de la adulți au scăzut în clasa a II-a față de clasa I (ex. abilitatea de comunicare).

Socotim că instrumentele de măsură prezentate satisfac urmărirea, din unele unghiuri ale antropologiei cultural-lingvistice, a procesului de creștere și dezvoltare a copiilor ; datele și rezultatele noastre sînt corelabile cu ale altor ramuri de cercetare ale antropologiei.

INDICATORS FOR THE DEVELOPMENT OF THE MEANS OF COMMUNICATION WITH CHILDREN

SUMMARY

The work points out four indicators to be used in studying the development of the means of communication with a child group, based on language samples. Here are the indicators : 1. The speed of speech. 2. The

measurement of the ability of communication or semantic density. 3. The coefficient of redundance. 4. The frequency of the qualifiers (adjectives and adverbs) and diminutives.

Out of the results of our research, we mention the difference between boys and girls starting by the age of 8; the comparison with the adult sets shows that children do not come to the performances of the grown-up sets, etc.

BIBLIOGRAFIE

1. OPRESCU I., *Cercetarea mijloacelor de comunicație interumane*, Forum, Științe sociale, 1971, **2**.
2. OPRESCU I., *Materii prime și tehnici de lucru ale cercetărilor concrete de antropologie cultural-lingvistică*, Varia anthropologica, 1973, **3**.
3. OPRESCU I., *The contribution of Romanian Cultural-Linguistic Anthropology to the Complex Study of Modern Population*, în *Language and Man*, Mouton, Haga-Paris, 1976.
4. OPRESCU I., SĂHLEANU V., *Cercetări comparative asupra vitezei de vorbire*, St. cerc. antropol., 1974, **1**.
5. SĂHLEANU V., OPRESCU I., *Antropologia cultural-lingvistică. I. Principii, metode, probleme*, St. cerc. antropol., 1972, **1**.

Institutul „Dr. V. Babeș",
Laboratorul de antropologie București

Primit în redacție la 15 februarie 1977

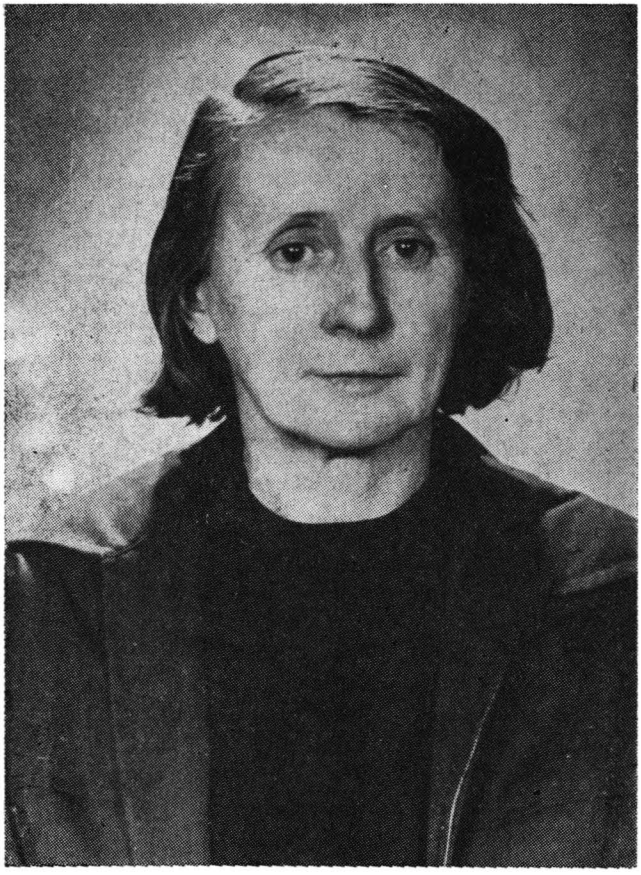

Dr. SUZANA GRINȚESCU-POP

1908—1977

Comitetul de redacție al revistei „Studii și cercetări de antropologie" anunță cu multă durere greaua pierdere suferită de antropologia românească prin moartea fulgerătoare, în urma cutremurului din 4 martie 1977, a unuia dintre membrii fondatori ai comitetului nostru, dr. Suzana Grințescu-Pop.

Născută în 25 noiembrie 1908, la Geneva, unde — pe atunci — mama sa, Alice Grințescu, născută Rodrigues, doctor în științe biologice, era șef de lucrări la Universitatea din Geneva, iar tatăl său, renumitul profesor de botanică de mai tîrziu, Ioan Grințescu, funcționa în cadrul aceleiași universități din Geneva, Suzana Grințescu-Pop și-a făcut studiile universitare, apoi și doctoratul în științe biologice, specialitatea antropologie, la profesorul Eugène Pittard, figură predominantă a antropo-

logiei internaţionale, mare prieten şi cetăţean de onoare al statului român, membru de onoare al Academiei Române, aceasta ca o recunoaştere a meritelor sale în dovedirea deplinei unităţi de sînge, deci şi de origine, dintre românii din Transilvania şi românii din Vechiul Regat, numeroasele sale contribuţii ştiinţifice fiind depuse de statul român ca document de bază în susţinerea cererii noastre de alipire a Transilvaniei la patria-mumă, cu prilejul lucrărilor Tratatului de pace de la Trianon (1920).

După susţinerea cu deosebit succes a tezei de doctorat cu un subiect care reprezenta o contribuţie ştiinţifică la un program internaţional de elucidare a „problemei-enigmă" a originii boşimanilor, Suzana Grinţescu-Pop se înapoiază în ţară, la Cluj, unde, în lipsa unui post de antropolog, care pe atunci nu exista în reţeaua de cercetare, colaborează o vreme în mod benevol cu profesorii Victor Papilian, preşedintele şi fondatorul Societăţii române de antropologie din Cluj, Marton Roşka, primul sistematizator de consacrare internaţională a paleoliticului românesc, şi Romulus Vuia, fondatorul etnologiei româneşti.

Atît lipsa unei posibilităţi de utilizare ca antropolog, cît şi concepţia sa ecologică despre rostul şi organizarea unei vieţi sub raportul a ceea ce astăzi numim „calitatea vieţii" o determină pe Suzana Grinţescu-Pop să nu accepte orice fel de utilizare pînă în anul 1950, cînd, odată cu reorganizarea antropologiei naţionale, acad. Şt.-M. Milcu o cheamă la fostul Institut de antropologie „Fr.-I. Rainer", unde continuă să activeze din 1950, apoi şi în noua formulă a Centrului de cercetări antropologice, rămînînd în mod practic în activitate aici pînă la sfîrşitul vieţii sale, putînd fi considerată în mod justificat drept unul dintre membrii fondatori ai şcolii antropologice româneşti.

Ca om de ştiinţă cu multă forţă de creaţie, Suzana Grinţescu-Pop a contribuit în mod decisiv la fundamentarea şi organizarea cercetărilor de antropologie contemporană, distingîndu-se în mod deosebit în cercetări de rezonanţă naţională şi internaţională, privind biologia dezvoltării fizice a nou-născutului, a antropologiei etnice, prin metodologia şi prima sinteză bazată pe procedee originale asupra ciclurilor de forme etnice ale populaţiilor româneşti, a antropologiei muncii cu probleme de selecţie şi adaptabilitate profesională şi, în sfîrşit, deschiderea pentru ţara noastră a vastului front de lucru al antropologiei industriale, prin asimilarea tehnicilor ergonomico-antropologice moderne şi, consecutiv, prin realizarea primei acţiuni de prospectare ergonomico-antropologică a României.

Prin dispariţia aceleia care a fost dr. Suzana Grinţescu-Pop, membru a numeroase asociaţii de specialitate din ţară şi străinătate, antropologia românească pierde nu numai un excepţional om de ştiinţă, dar şi un om de o rară probitate ştiinţifică, de o neegalată putere de muncă, dublată de o mare sensibilitate şi bunătate sufletească.

Colegiul de redacţie, colegii din cercetare şi toţi elevii săi îi vor păstra întotdeauna o amintire caldă Suzanei Grinţescu-Pop, care, peste vremuri, va rămîne o măsură a seriozităţii şi a dăruirii pentru binele altora.

COMITETUL DE REDACŢIE

OPERA ŞTIINŢIFICĂ A DR. SUZANA GRINŢESCU-POP

Lucrări proprii, ca prim semnatar şi în colaborare

1. *Une nouvelle station magdalénienne dans la Dordogne : recourbie II*, Buletinul Societăţii de ştiinţe din Cluj, 1931, t. VI, p. 326—352.
2. *Le développement du crâne en fonction de la taille et du buste chez les roumains*, Buletinul Societăţii de ştiinţe din Cluj, 1931, t. VI, p. 39—53.
3. *Le développement de la face en fonction de la taille et du buste chez les roumains*, Buletinul Societăţii de ştiinţe din Cluj, 1932, t. VI, p. 481—508.
4. *Contribution à l'étude anthropologique du fémur des boschimans*, thèse présentée à la Faculté des sciences de l'Université de Genève pour l'obtention du grade de docteur ès sciences biologiques, thèse no. 926, Laboratoire d'Anthropologie — Prof. Eugène Pittard, Ed. Albert Kundig, Genève, 1933, p. 1—87.
5. *Studiu asupra indicelui orbital*, Dare de seamă a Societăţii române de antropologie din Cluj, 1933/1934.
6. *Consideraţiuni asupra unui frontal de craniu preistoric*, Dare de seamă a Societăţii de antropologie din Cluj, 1934/1935.
7. *Proiect pentru crearea unui CENTRU DE STUDIU AL CREŞTERII*, 1950, Arhiva de manuscrise a Laboratorului de antropologie din Bucureşti, nr. 326/1977, p. 1—7.
8. *Ţara Loviştei şi concepţia unei anchete antropologice în lumina experienţei de teren*,1951, Arhiva de manuscrise a Laboratorului de antropologie din Bucureşti, nr. 327/1977, p. 1—19, 18 anexe.
9. *Asupra unei lame de silex neolitic din staţiunea Boişoara — Ţara Loviştei*, Arhiva de manuscrise a Laboratorului de antropologie din Bucureşti, nr. 339/1977, p. 1—3.
10. *Dare de seamă asupra activităţii ştiinţifice pe anul 1951 a colectivului de antropologie pe viu, din Institutul de antropologie „Fr.-I. Rainer"*, Arhiva de manuscrise a Laboratorului de antropologie din Bucureşti, nr. 332/1977, p. 1—17.
11. *Dare de seamă asupra pereghezei Haţeg-Pădureni*, Arhiva de manuscrise a Laboratorului de antropologie din Bucureşti, nr. 328/1977, p. 1—19.
12. *Orientarea cercetărilor ştiinţifice de antropologie. Bazele teoretice ale cercetărilor de antropologie contemporană, specificul antropologic al cercetărilor, colaborarea antropologiei contemporane cu celelalte discipline antropologice ale colectivului de antropologie*, Arhiva de manuscrise a Laboratorului de antropologie din Bucureşti, nr. 338/1977, p. 1—10.
13. *Dezvoltarea fizică a nou-născutului din Bucureşti*, Probleme de antropologie, 1956, vol. II, p. 129—147.
14. *Variabilitatea caracterelor metrice ale nou-născutului şi semnificaţia ei biologică din punct de vedere filogenetic şi ontogenetic*, Probleme de antropologie, 1956, vol. II, p. 181—197.
15. *Variabilitatea dimensională a nou-născutului în funcţie de condiţiile de mediu. Aspecte generale*, Probleme de antropologie, 1957, vol. III, p. 161—175.
16. *Variabilitatea dimensională a nou-născutului în funcţie de condiţiile de mediu. Aspecte corelative*, Probleme de antropologie, 1957, vol. III, p. 175—191.
17. *Contribuţie la studiul antropologic al populaţiei din bazinul superior al Bistriţei. Studiul antropologic al populaţiei din comuna Hangu*, Probleme de antropologie, 1957, vol. III, p. 255—298.
18. *Considération sur la structure anthropologique de la population des Carpathes Orientales Roumains (Versant Est)*, Sborník sjezdových materiálů, I. Sjezdu ČSL Antropologů, Československá Akademie věd — Slezský ústav Opava, 1958, p. 199—200.
19. *Tipul antropologic*, în *Cercetări antropologice în Ţara Haţegului, Clopotiva. Monografie*, sub îngrijirea acad. Şt.-M. Milcu şi prof. Horia Dumitrescu, Edit. Acad. R.P.R., Bucureşti, 1958, p. 67—183.
20. *Contribuţie la studiul variabilităţii conformaţiei corporale a nou-născutului, în funcţie de condiţiile de dezvoltare*, Probleme de antropologie, 1959, vol. IV, p. 233—245.
21. *Le dimorphisme sexuel chez le nouveau-né, dimensions et proportions*, Actes du VI-e Congrès International des Sciences Anthropologiques et Ethnologiques, Paris, 1960, Musée de l'Homme, t. I., p. 157—162.
22. *Contribuţii la studiul dimorfismului sexual (Populaţia dinaro-nordică de pe Valea Bistriţei Moldoveneşti — satul Buhalniţa)*, Probleme de antropologie, 1960, vol. V, p. 171—182.

23. *Factori importanți în viața omului. Observații pe gemeni uni- și bivitelini, timp de 25 de ani*, referat asupra lucrării „Wirksame Faktoren im Leben des Menschen Beobachtungen an ein- und zweieigen Zwillingen durch 25 Jahre", de Otmar Frhr. von Verschuer, Franz Steiner Verlag, GmbH, Wiesbaden, 1954, Arhiva de manuscrise a Laboratorului de antropologie din București, nr. 330/1977, p. 1—31.
24. *Faciesul antropologic al satului Alun, Ținutul Pădurenilor, regiunea Hunedoara*, Probleme de antropologie, 1961, vol. VI, p. 111—156.
25. *Dimorfismul sexual al nou-născutului în relația sa ontogenetică cu adultul. Dimensiuni și proporții*, Probleme de antropologie, 1963, vol. VIII, p. 57—76.
26. *An anthropological study of the Bulgarians of Vinga village, Banat*, Academia de științe bulgară, Buletinul Institutului de morfologie, 1963, t. VII, p. 109—147.
27. Sesiunea națională de antropologie (1962), *comunicări de antropologie contemporană, Contribuții la studiul procesului de dinarizare (Valea Bistriței Moldovenești)*, St. cerc. antropol., 1964, t. I, nr. 1, p. 109.
28. *Contribution à l'étude de la relation entre la variabilité et le processus de différenciation de la conformation hypsicéphale des dinarides*, Ann. Roum. Anthropol., 1964, t. I, p. 55—64.
29. *Contribution à l'introduction de quelques méthodes statistiques dans la pratique stomatologique (Reconstitution des dimensions verticales du visage en vue de l'exécution des prothèses dentaires)*, Ann. Roum. Anthropol., 1964, t. I, p. 121—124.
30. *Contribuții la studiul relației dintre variabilitate și procesul de diferențiere a conformației hipsicefale la dinarizi*, St. cerc. antropol., 1964, t. I, nr. 1, p. 89—97.
31. *Le dimorphisme sexuel du nouveau-né dans son rapport ontogénétique avec l'adulte*, Ann. Roum. Anthropol., 1964, t. I, p. 89—108.
32. *Contribuție la studiul relației dintre dimorfismul sexual dimensional cefalic și structura taxonomică*, St. cerc. antropol., 1965, t. II, nr. 2, p. 229—240.
33. *Contribution à l'étude de la relation entre le dimorphisme sexuel dimensionnel céphalique et la structure typologique*, Ann. Roum. Anthropol., 1965, t. II. p. 119—131.
34. *Morfograma taxonomică. Dimensiuni*, St. cerc. antropol., 1965, t. II. nr. 1, p. 151—159.
35. *Probleme der psycho-sozialen und morphophysiologischen menschlichen Anpassungsfähigkeit im Industrialisierungsmedium Rumäniens*, Ann. Roum. Anthropol., 1966, t. III, p. 3—8.
36. *Contribution à la détermination du faciès anthropologique des populations contemporaines de Roumanie*, Ann. Roum. Anthropol., 1966, t. III, p. 47—64.
37. *Contribuții la studiul diferențierii morfologice a unui lot de forestieri în funcție de profilul de muncă*, St. cerc. antropol., 1966, t. III, nr. 1, p. 145—154.
38. *Le type anthropologique de la population des villages de Șimon et de Moeciu de Jos*, Ann. Roum. Anthropol., 1967, t. IV. p. 47—52.
39. *Contribuții la studiul adaptării femeii la muncă și modul de viață din societatea industrială. Nota I: Cercetări de antropologie fizică, socială și culturală la întreprinderea „Textila" — Pitești (Reg. Argeș)*, St. cerc. antropol., 1967, t. IV, nr. 2, p. 221—233.
40. *Contribuții în vederea unei antropologii a muncii, fizică, socială și culturală. Câteva date privind grupurile tradiționale agricole din satele Berevoești-Păminteni și Berevoești-Ungureni, Argeș, care se încadrează în munca minieră*, St. cerc. antropol., 1967, t. IV, nr. 1, p. 135—141.
41. *Contributions à l'étude de l'action des conditions de développement sur le dimorphisme sexuel du nouveau-né*, VIIe Congrès international des Sciences Anthropologiques et Ethnologiques, Moscou, 1964, Izdatelstvo „Nauka", 1967, vol. II, p. 136—138.
42. *Asupra unor fenomene de microevoluție observate în populația actuală a României*, St. cerc. antropol., 1967, t. IV, nr. 2, p. 175—185.
43. *Sur les phénomènes de la microévolution observée dans la population actuelle de la Roumanie*, Mitt. d. Sekt. Anthrop., 1967, Heft 21, p. 43—60.
44. *Studiul antropologic al populației din câteva sate din Muntenia, situate în bazinele Argeșului și Teleajenului*, St. cerc. antropol., 1967, t. IV, nr. 1, p. 63—92.
45. *Tipul antropologic al populației de la Șimon*, St. cerc. antropol., 1967, t. IV, nr. 1, p. 44—47.
46. *Contribuții la studiul diferențierii morfologice a unui lot de forestieri, în funcție de profilul de muncă. Nota II: Profilul de muncă — factor selectiv și modelator al conformației morfologice*, St. crec. antropol., 1967, t. IV. nr. 1, p. 143—150.
47. *Contribuții la studiul diferențierii morfologice în funcție de profilul de muncă. Nota III: Selecție și adaptabilitate*, St. cerc. antropol., 1967, t. IV, nr. 2, p. 235—239.
48. *Contribution à l'étude de la différenciation somatique en fonction du spécifique de travail chez un lot d'ouvriers forestiers*, Ann. Roum. Anthropol., 1967, t. IV, p. 131—144.

49. *Contribution à l'étude du processus de dinarisation*, VII-e Congrès International des Sciences Anthropologiques et Ethnologiques, Moscou, 1964, Izdatelistvo „Nauka", 1968, vol. III, p. 155—158.
50. *Contribution à l'étude des relations clinico-athropométriques du nouveau-né normal, en fonction de la durée de gestation*, Ann. Roum. Anthropol., 1968, t. V, p. 135—144.
51. *Tipul antropologic al populației din satul Fundata (Seria masculină între 20 și 60 de ani)*, St. cerc. antropol., 1968, t. V, nr. 2, p. 130—144.
52. *Contribuții la studiul procesului de accelerație a dezvoltării fizice a nou-născutului (Nota I)*, St. cerc. antropol., 1968, t. V, nr. 2, p. 233—238.
53. *Research adaptation to industrial activity of two groups of workers (Miners and woodcutters) from the same ecological zone (Valea Bratiei, Argeș)*, Ann. Roum. Anthropol., 1968, t. V, p. 127—133.
54. *Utilizarea antropometriei în ergonomie*, în *Ergonomia în construcții de mașini*, Ministerul Industriei Construcțiilor de Mașini, Oficiul de documentare și publicații tehnice, 1969, vol. I, p. 64—99.
55. *Contributions à l'étude du dimorphisme sexuel du développement physique du nouveau-né en fonction de la durée de gestation*, Proceedings VIIIth International Congress of Anthropological and Ethnological Sciences, Tokyo and Kyoto, 1968, vol. I, Anthropology, 1969, Science Council of Japan, p. 244—247.
56. *Antropologia aplicată în industrie*, St. cerc. antropol., 1969, t. VI, nr. 1, p. 109—125.
57. *Contribution à l'étude du dimorphisme sexuel du développement physique du nouveau-né en fonction de la durée de gestation*, Ann. Roum. Anthropol., 1969, t.VI, p. 143—156.
58. *Quelques données d'écologie, d'archéologie, d'histoire sociale et économique et d'anthropologie ethnique, concernant les groupes autochtones de la „Station-Pilote" de Berevoești*, Ann. Roum. Anthropol., 1969, t. VI, p. 63—73.
59. *Contribuție la studiul diferențierii somatice a unui lot de forestieri în funcție de profilul de muncă*, Lucrările Simpozionului de ergonomie cu aplicații în sectorul forestier, Centrul de documentare tehnică pentru economia forestieră, București, 1969, p. 127—132.
60. *Nivelul de dezvoltare fizică a nou-născutului din mediul urban și rural. Orașul București și teritoriul fostei regiuni București (1967)*, St. cerc. antropol., 1969, t. VI, nr. 2, p. 207—216.
61. *Tipul antropologic al populației satului Șirnea (Bran)*, St. cerc. antropol., 1970, t. VII, nr. 1, p. 38—41.
62. *Le type anthropologique de la population du village de Moeciu de Sus*, Ann. Roum. Anthropol., 1970, t. VII, p. 27—38.
63. *Fizionomia constituțională a populației din satul Șirnea (Bran)*, St. cerc. antropol., 1970, t. VII, nr. 2, p. 193—205.
64. *Tipul antropologic al populației Sohodol (Bran)*, St. cerc. antropol., 1971, t. VIII, nr. 1, p. 33—45.
65. *Fizionomia constituțională a populației din satul Sohodol (Bran)*, St. cerc. antropol., 1971, t. VIII, nr. 2, p. 165—173.
66. *The ontogenetic specificity of the acceleration in the newborns physical developments. Note I: Direct measurements*, Ann. Roum. Anthropol., 1971, t. VIII, p. 27—31.
67. *Contribution to the study of secular-trend phenomen in the physical development of the newborne child*, Anthropological Congress dedicated to Aleš Hrdlička 1969, Praha, Humpolec, Praha 1971.
68. *Tipul antropologic al populației satului Măgura*, St. cerc. antropol., 1972, t. IX, nr. 1, p. p. 19—27.
69. *Fizionomia constituțională a populației masculine din satul Măgura — Culoarul Bran*, St. cerc. antropol., 1972, t. IX, nr. 2, p. 139—144.
70. *Spécificité onthogénétique du nouveau-né*, Rivista di antropologia, 1972/1973, vol. LVIII, p. 363—380.
71. *Realizări și perspective ale studiului de antropologie fizică al populației din zona Cîmpulung Muscel*, Comunicare la Simpozionul din Cîmpulung-Muscel, 1973, cu ocazia inaugurării „Stației-pilot Cîmpulung Berevoiești", Arhiva de manuscrise a Laboratorului de antropologie din București, nr. 331/1977, p. 1—6.
72. *Contribuție la prospectarea de ergonomie antropometrică a României*, St. cerc. antropol., 1973, t. X, nr. 1, p. 23—34.
73. *Contribuții la determinarea antropologică a fondului autohton al populației sălești din Hălchiu (Helsdorf), județul Brașov*, St. cerc. antropol., 1973, t. X, nr. 2, p. 147—163.
74. *Accelerație și microevoluție. Studiu comparativ a două generații de studenți, 1929—1972*, St. cerc. antropol., 1973, t. X, nr. 1, p. 35—44.

75. *The level of physical development of the newborn in urban and rural environment and its sexual dimorphism. The town of Bucharest and the territory of the former Bucharest region (1967)*, Ann. Roum. Anthropol., 1973, t. X, p. 35—41.
76. *Supravegherea antropologică a populațiilor*,1974, Arhiva de manuscrise a Laboratorului de antropologie din București, nr. 335/1977, p. 1—10.
77. *Ontogenic specificity of the newborn. Contribution to the biologic significance of the acceleration Process*, Ann. Roum. Anthropol., 1974, t. XI, p. 9—19.
78. *Tipul antropologic al populațiilor din Țara Birsei*, 1974, Arhiva de manuscrise a Laboratorului de antropologie din București, nr. 334/1977, p. 1—15.
79. *Paramètres ergonomiques pour la construction des tracteurs utilisés dans les exploitations forestières*, Simpozionul internațional de ergonomie aplicată, București, 1974, Arhiva de manuscrise a Laboratorului de antropologie din București, nr. 336/1977.
80. *Contribution à l'étude de la relation entre longévité, type anthropologique et pression sélective dans un climat de montagne de Roumanie*, Ann. Roum. Anthropol., 1975, t. XII, p. 31—36.
81. *Tipul antropologic al populației din satul Peștera — Culoarul Bran*, St. cerc. antropol., 1975, t. XII, p. 17—21.
82. *Acceleration microevolution and professional selection*, 1976, Arhiva de manuscrise a Laboratorului de antropologie din București, nr. 337/1977, p. 1—6.
83. *Consideration on several patterns of selective pressure existing in present-day human populations*, Lucrările celui de -al VI-lea Congres internațional al Societății de antropologie din Iugoslavia, Kranjska Gora, 1977.

LUCRĂRI APĂRUTE ÎN EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

MARIA CRISTESCU, **Aspecte ale creşterii şi dezvoltării adolescenţilor din Republica Socialistă România,** 1969, 287 p., 16,50 lei.

OLGA NECRASOV, **Originea şi evoluţia omului,** 1971, 277 p., 28 lei.

D. PROTASE, **Riturile funerare la daci şi daco-romani,** 1971, 223 p., 21 lei.

LIGIA BÂRZU, **Continuitatea populaţiei autohtone în Transilvania în secolele IV – V,** 1973, 309 p., 5 pl., 32 lei.

DARDU NICOLĂESCU-PLOPŞOR, WANDA WOLSKI, **Elemente de demografie şi ritual funerar la populaţiile vechi din România,** 1975, 292 p., 1 pl., 23 lei.

St. cerc. antropol., Bucureşti, tomul 14, 1977

I. P. Informaţia – c. 7239

Lei 35